

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**ННІ Юридичний інститут
Кафедра політичних технологій**

Освітньо-професійна програма «Політичні технології та лідерство»

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальність 052 Політологія

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

**ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США: ОСНОВНІ
ПЕРІОДИ ТА ЕВОЛЮЦІЙНІ ЗМІНИ (к. XX-XXI ст.)**

Здобувача Єрмолюка Григорія Олеговича

підпис

Науковий керівник: к.і.н., доцент,
доцент кафедри політичних технологій
Погорєлова І. С.

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувачка кафедри: д.політ. н., професор Гапоненко В.А.

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США.....	6
1.1. Сутність та основні характеристики американської зовнішньої політики.....	6
1.2. Інституційна система формування зовнішньої політики США.....	11
РОЗДІЛ 2. ЕВОЛЮЦІЙНІ ЗМІНИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США (к. ХХ – ПОЧАТОК ХХІ ст.): ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПАРАДИГМИ.....	17
2.1. Зовнішня політика США після завершення холодної війни (1990-ті рр. - 2001 р.).....	17
2.2. Трансформація американської зовнішньої політики після терактів 11 вересня 2001 року.....	27
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США В УМОВАХ БАГАТОПОЛЯРНОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ.....	37
3.1. Зовнішня політика США в умовах формування багатопольного світу.....	37
3.2. Регіональні пріоритети зовнішньополітичного курсу США.....	50
3.3. Вплив повномасштабної війни в Україні на зовнішню політику США: зміни у стратегічних пріоритетах та союзницьких відносинах.....	61
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена визначальною роллю Сполучених Штатів Америки у формуванні сучасної системи міжнародних відносин та безпеки. З кінця XX століття, після завершення холодної війни і розпаду біполярного світоустрою, зовнішня політика США пережила суттєві трансформації: від переосмислення глобальної стратегії в умовах однополярності до реагування на нові виклики XXI століття, такі як міжнародний тероризм, регіональні конфлікти, зростання геополітичної конкуренції. Вивчення еволюції зовнішньополітичного курсу США є актуальним з наукової точки зору для розуміння закономірностей змін у світовій політиці, а з практичної – з огляду на значний вплив США на глобальні процеси та безпеку, зокрема й України. Так, в умовах повномасштабної війни Росії проти України та оновлення союзницької політики США, аналіз еволюції зовнішньополітичних підходів Вашингтона набув особливого значення.

Проблематика особливостей і етапів зовнішньої політики США привертала увагу багатьох дослідників. Так, американські політологи (зокрема, Е. Флері, Д. Унгер) аналізували теоретичні підходи та історичний досвід формування зовнішньополітичної стратегії США. Експерти аналітичних центрів та міжнародних організацій (Л. Вінджамурі, аналітики *RAND Corporation* тощо) досліджували зміну пріоритетів США на різних етапах після холодної війни. Вітчизняні науковці також зробили внесок у висвітлення теми: зокрема, Т. Сидорук, В. Мирончук, І. Тимейчук проаналізували зовнішньополітичний курс адміністрації Д. Трампа, І. Тихоненко розглянув концептуальні засади політики Дж. Байдена щодо України, І. Погорелова разом з І. Дудкою простежила еволюцію стратегії США щодо Китаю, С. Бульбенюк висвітлила геоекономічні та геополітичні аспекти конкуренції США й Китаю, а В. Дубовик оцінив вплив подій 11 вересня 2001 р. на світову та американську безпеку. Джерельну базу дослідження становлять офіційні документи США (стратегії

національної безпеки, доктрини, законодавчі акти), промови і заяви американських лідерів різних періодів (наприклад, концепція Дж. Буша-старшого про «новий світовий порядок», звернення Дж. Буша-молодшого після терактів 2001 р., стратегічні промови Б. Обами, Д. Трампа, Дж. Байдена), матеріали міжнародних організацій (документи НАТО, ООН) та аналітичні статті у фахових виданнях. Водночас комплексне дослідження, яке б охопило основні періоди зовнішньої політики США від кінця XX століття до середини 2020-х років і узагальнило еволюційні зміни її пріоритетів, залишається недостатньо опрацьованим. Це обумовлює необхідність даного дослідження.

Метою дослідження є комплексний аналіз особливостей та трансформації зовнішньої політики США у різні періоди з кінця XX століття до сьогодення.

Для досягнення цієї мети поставлено такі **завдання**:

- розкрити теоретичні основи зовнішньої політики США та інституційну систему її формування;
- визначити та охарактеризувати основні етапи розвитку зовнішньополітичного курсу США;
- проаналізувати трансформацію зовнішньої політики США після подій 11 вересня 2001 р.;
- виявити особливості зовнішньої політики США в умовах формування багатопольярного світу;
- оцінити вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на формування американської зовнішньополітичної стратегії;
- дослідити вплив повномасштабної російсько-української війни на стратегічні підходи та союзницькі зобов'язання США.

Об'єктом дослідження є зовнішня політика США як цілісний процес у системі міжнародних відносин у період кінця XX століття до сьогодення.

Предмет дослідження є особливості, ключові етапи та еволюційні зміни зовнішньополітичного курсу США у зазначений період.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань у роботі використано комплекс методів дослідження. Застосовано історичний метод

(хронологічний підхід) – для періодизації розвитку зовнішньої політики США та аналізу її змін у динаміці; порівняльний метод – для зіставлення пріоритетів і рішень різних етапів та адміністрацій; системний підхід – з метою цілісного розгляду зовнішньополітичної діяльності США, її внутрішніх і зовнішніх чинників; структурно-функціональний аналіз – для дослідження ролі інституцій (президента, Конгресу, профільних відомств) у формуванні та реалізації зовнішньої політики. Також використано метод аналізу документів і контент-аналіз офіційних джерел (стратегій, доктрин, промов) для виокремлення змістовних акцентів зовнішньополітичного курсу на різних історичних етапах.

Теоретична значущість роботи полягає у поглибленні наукових уявлень про еволюцію зовнішньої політики держав-лідерів на прикладі США, узагальненні досвіду трансформації американської зовнішньої політики протягом тривалого періоду та доповненні теоретичних концепцій міжнародних відносин (щодо переходу від однополярності до багатополярності, реагування на нові виклики тощо).

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів для подальших наукових розвідок із проблем зовнішньої політики США і міжнародної безпеки, у підготовці навчальних матеріалів з міжнародних відносин, також для аналітичного супроводу зовнішньополітичних рішень, зокрема, підготовка рекомендацій щодо оптимізації співпраці України зі США в умовах сучасних викликів.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, що налічує 110 найменувань. Основний зміст викладено на 74 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США

1.1. Сутність та основні характеристики американської зовнішньої політики

Зовнішня політика – це комплексне явище, яке визначає діяльність держави на міжнародній арені і формується через синтез теоретичних концепцій, історичного досвіду та сучасних викликів. Зовнішня політика охоплює як стратегічні, так і практичні аспекти взаємодії з іншими суб'єктами міжнародних відносин і визначає, яким чином держава реалізовує свої національні інтереси у глобальному контексті. У політологічних словниках, цей термін визначено як «комплекс дій певної держави, спрямованих на встановлення і підтримку стосунків з іншими державами та міжнародним співтовариством загалом, захист власних національних інтересів та поширення впливу на інших суб'єктів міжнародних відносин» [1, с. 18]. «Зовнішня політика — загальний курс держави в міжнародних справах, який регулює взаємовідносини з іншими країнами та інституціями згідно з потребами, принципами і цілями її внутрішньої політики. Дипломатія є основним засобом здійснення зовнішньої політики як у двосторонніх, так і в багатосторонніх відносинах» [2, с. 314-315].

Зовнішня політика США становить багаторівневу систему стратегій, доктрин та практик, що мають не лише гарантувати національну безпеку й захист економічних інтересів, а й забезпечити довгострокову глобальну присутність і вплив Сполучених Штатів у різних регіонах світу. Така комплексність пояснюється як історичними факторами, так і внутрішньою політичною архітектурою, що включає президентську владу, Конгрес, експертні організації (*think tanks*) і громадську думку [3, с. 3]. Так, доречно зазначає американський політолог Ерік Флері, що специфіка зовнішньополітичної діяльності США часто

аналізується через два ключових підходи – реалізм і лібералізм [4, с. 49]. Не слід ігнорувати й консервативний вимір (зокрема, неоконсерватизм).

В історичному контексті для США тривалий час була характерною орієнтація на ізоляціонізм, що простежується ще у виступах Джорджа Вашингтона щодо небезпеки «заплутаних союзів» та надмірного втручання у європейські конфлікти [5, с. 140]. Пізніше ця лінія розвинулася в «доктрині Монро», яка визначила Західну півкулю як зону впливу США та засвідчила небажання Вашингтона допускати активне втручання європейських держав. Водночас з часом, завдяки швидкому економічному зростанню та зміцненню військової потуги, Сполучені Штати поступово еволюціонували від політики невтручання до активнішої участі у світових справах.

Протягом XX століття зовнішня політика США набувала дедалі складніших форм. Після Першої світової війни, попри спроби повернутися до ізоляціонізму, було очевидно, що у сучасному світі впливові держави не можуть залишатися пасивними перед глобальними викликами [4, с. 50–52]. Друга світова війна остаточно переконала американську еліту, що власні інтереси вимагають створення широкої системи альянсів і міжнародних інституцій, які б запобігали новим конфліктам. На цій основі сформувалися НАТО та низка інших організацій, що закріпили лідерську роль Вашингтона серед країн західного блоку. Згодом, після завершення «холодної війни» і розпаду СРСР, США постали як чи не єдиний глобальний гегемон, що стимулювало дискусії довкола просування демократії та вільного ринку у світі.

Сучасний період (кінець XX – початок XXI століття) можна охарактеризувати через низку теоретичних парадигм таких як реалізм, лібералізм, консерватизм і неоконсерватизм, що впливають на зовнішню політику США.

Представники напряму реалізму, зокрема Джон Міршаймер і Стівен Волт, зосереджені на національних інтересах, балансові сил та готовності застосовувати військові ресурси переважно у випадках, коли йдеться про безпосередню загрозу американській безпеці. Стратегія «offshore balancing» у їх

баченні полягає в уникненні довготривалих наземних операцій і водночас у стримуванні потенційних гегемонів у Європі, Азії, Близькому Сході [4, с. 50–52]. Реалістичний підхід загалом скептично оцінює ідеологічні аргументи «поширення демократії», віддаючи перевагу прагматичному розрахунку сил та інтересів.

На відміну від реалістів, прихильники ліберальної парадигми звертають увагу на важливість міжнародної співпраці, розвитку інститутів та захисту прав людини. Ідейні витoki такого підходу часто пов'язують із концепціями Вудро Вільсона, який прагнув убезпечити світ від нових війн за допомогою багатосторонніх механізмів (Ліга Націй). У реаліях лібералізм перетворився на «ліберальну гегемонію», в межах якої США не лише підтримували діяльність ООН та інших організацій, а й іноді ініціюють військові або економічні заходи, спрямовані на «демократизацію» недемократичних режимів [4, с. 51]. Ліберальна теза про «демократичний мир» була моральним виправданням такого втручання.

Вимір консерватизму і неоконсерватизму підкреслює особливу «моральну місію» Америки й допускає використання військової сили в ім'я захисту свободи та безпеки. Неоконсерватори вважають, що США мають і моральне, і політичне право втручатися в ті регіони, де процвітає екстремізм або авторитаризм.

Як пише британський дослідник міжнародних відносин Стівен МакГлінчі, неоконсерватизм поєднує ідеї «американської винятковості» з готовністю до превентивних дій, що чітко відобразилося у «Доктрині Буша» після 9/11 [6, с. 22; 7, с. 33]. Разом з цим зовнішня політика США знову зазнала змін під впливом консервативно-популістських тенденцій. Адміністрація Дональда Трампа проголосила гасло «Америка понад усе», яке означало пріоритет національних інтересів у вузькому розумінні та скепсис щодо міжнародних зобов'язань.

У трактуванні бельгійського дослідника міжнародних відносин Університету Антверпена Робіна Де Паепе, на рівні академічних дискусій консерватизм часто «зливається» з реалізмом (особливо з точки зору

застосування сили та прагнення до національної могутності), але має власну морально-ідеологічну складову (наприклад, ідея про «історичну роль» або «місію» Америки) [3, с. 3, 18].

Однак будь-яка теоретична парадигма втілюється через специфічні механізми внутрішньої політики. Президент, маючи конституційні повноваження голови виконавчої влади та головнокомандувача, є основним ініціатором зовнішньополітичних дій [8, с. 19]. Водночас Конгрес контролює виділення коштів на воєнні операції, ратифікацію міжнародних договорів і може вимагати звіту уряду щодо перебігу закордонних місій. Участь аналітичних центрів (*Council on Foreign Relations, Brookings* та ін.) й експертних спільнот формує суспільний дискурс і створює інтелектуальне підґрунтя для тих або інших кроків. Відтак зовнішня політика США перебуває у постійному діалозі та боротьби інтересів різноманітних акторів.

Як наслідок, складна й водночас гнучка модель, у якій Сполучені Штати прагнули захистити власне лідерство через поєднання військової, економічної та дипломатичної потужності, але стикаються з необхідністю враховувати інтереси союзників, внутрішню громадську думку і міжнародну легітимність. У межах цієї «три» зовнішньополітичні рішення можуть набувати різного забарвлення: від традиційно реалістичних форм обмеженого втручання до ліберально-вмотивованих гуманітарних операцій або консервативних і неоконсервативних кампаній, що спираються на ідею морального лідерства.

Слід зазначити, що на практиці форма зовнішньополітичного впливу США визначається конкретною адміністрацією та поточною геополітичною ситуацією. Наприклад, у періоди економічних труднощів або зниження суспільної підтримки військових дій керівництво країни може зосереджуватися на внутрішніх проблемах та уникати втручання за кордоном. Утім, якщо з'являється серйозна загроза або виникає геополітичний вакуум, Сполучені Штати будуть схильні до швидкої мобілізації ресурсів задля підтвердження своєї провідної ролі. Такі коливання ще раз доводять, що навіть усталені доктрини постійно адаптуються до реальних обставин [4, с. 52].

Додатково слід підкреслити, що розвиток інформаційних технологій та глобалізація привносять нові елементи до поняття зовнішньої політики США. Можливості «м'якої сили», включно з інформаційними кампаніями, дипломатією культури та підтримкою громадянського суспільства в інших державах нерідко відігравали роль, порівняну з військовою присутністю. Ліберали трактують це як доказ переваг багатосторонніх підходів і «глобальної відповідальності» Вашингтона, тоді як реалісти закликають не забувати про реальні розклади сил і майбутні загрози, а консерватори роблять наголос на морально-ціннісній складовій, підкреслюючи виняткову історичну роль США.

Відтак зовнішня політика Сполучених Штатів може розглядатися не лише як статичний набір принципів, а й як динамічна категорія, що розвивається під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. З одного боку, ідеї та доктрини, сформовані за часів Вашингтона або Монро, утримують свою символічну силу сьогодні, нагадуючи про прагнення до самодостатності та відмови від «заплутаних союзів». З іншого – активна глобальна діяльність у XX-XXI століттях не дає змоги повернутися до суто ізоляціоністського курсу. Відбувається взаємодія між різними інтелектуальними школами, які шукають оптимальний баланс між національним інтересом, моральними зобов'язаннями та глобальною стабільністю.

Отже, у теоретичному контексті зовнішня політика США є гнучкою й водночас багатогранною системою, що активно реагує на виклики часу й намагається поєднати у собі реалізм, ліберальні цінності та консервативно-ідеалістичні уявлення про «американську місію».

1.2. Інституційна система формування зовнішньої політики США

Інститути влади становлять основний механізм формування, вироблення та реалізації зовнішньої політики держави. У Сполучених Штатах Америки система інститутів характеризується високою розвиненістю та здатністю адаптуватися до змін глобального середовища.

Президент США, як голова держави і ключова фігура, наділений Конституцією винятковими повноваженнями у сфері зовнішньої політики, включно з правом призначати високопосадовців, укласти міжнародні договори та здійснювати керівництво збройними силами. Саме він визначає стратегічні пріоритети в міжнародних відносинах і виконує функції дипломатичного представництва держави у світі. Ухвалені ним рішення реалізуються завдяки діяльності Державного департаменту, аналітичних центрів та інших виконавчих структур, які «виконують роль інтегратора наукового знання в політичну практику, сприяючи формуванню єдиного політико-академічного комплексу» [9, с. 16].

Конгрес США, складається з Палати представників і Сенату, відіграє визначальну роль у формуванні зовнішньополітичного курсу завдяки своїм законодавчим повноваженням. Сенат ратифікує міжнародні договори та затверджує ключових посадовців, а Палата представників здійснює контроль над бюджетними видатками, що безпосередньо впливають на дипломатичні ініціативи та військові операції за кордоном [11]. Крім того, «*War Powers Resolution*» та інші законодавчі акти регламентують строки і порядок застосування військової сили, створюючи систему стримувань і противаг між Конгресом і Президентом. Законодавча база, що регулює зовнішньополітичну діяльність, є важливим елементом для забезпечення узгодженості між національним законодавством та міжнародними нормами [11].

Так, американський політолог Грем Аллісон, зазначає, що «... аналітик з уявою може побудувати опис максимізації цінності вибору для будь-якої дії або набору дій, які виконує уряд» [12, с. 3]. Ця думка підкреслює, що формальні норми можуть бути використані для легітимації рішень, що відображають внутрішню політичну динаміку, а не лише об'єктивно раціональні вибори.

Державний департамент США є головним виконавчим органом, відповідальним за розробку стратегічних концепцій і координацію дипломатичної діяльності. Державний департамент США традиційно розглядається як «... той що займається безпосередньою реалізацією зовнішньої політики, а також аналітичною діяльністю, що має узагальнити зовнішньополітичні досягнення і скоригувати зовнішню політику США в тих або інших напрямках» [9, с. 13]. Він здійснює ведення переговорів із представниками інших країн та міжнародних організацій, формує основні напрями зовнішньої політики. Також Державний департамент забезпечує інтеграцію дипломатичних, економічних, культурних та інформаційних компонентів у єдину систему, що дозволяє швидко реагувати на виклики сучасного глобального середовища.

Важливим елементом є Рада національної безпеки (РНБ), яка забезпечує узгодження стратегічних рішень між президентом, державним секретарем, радником з національної безпеки, головою Пентагону та представниками розвідувальних служб. Український дослідник Сергій Лебеденко наголошує, що «вищим органом, який формує зовнішню політику США, є Рада національної безпеки. До його складу, крім Президента, входять: держсекретар, радник Президента з національної безпеки, голова Пентагону та директор ЦРУ» [9, с. 13-14]. РНБ збирає та аналізує інформацію про глобальні загрози, дозволяючи формувати оперативний зовнішньополітичний курс.

Міністерство оборони США займається військовим аспектом зовнішньої політики. Воно розробляє та впроваджує стратегії застосування військових засобів для захисту національних інтересів, працюючи у взаємодії з Державним департаментом та розвідувальними службами. Хоча застосування військової сили розглядається як один із важливих інструментів, воно завжди інтегрується

з дипломатичними та економічними заходами, що забезпечує комплексний підхід до вирішення глобальних загроз [13].

Економічні структури, зокрема Міністерство торгівлі, відіграють вирішальну роль у використанні економічних важелів для впливу на міжнародні ринкові процеси. За допомогою тарифів, санкцій, торговельних угод і інвестиційних програм США можуть впливати на глобальну економіку, сприяючи стабілізації власної економіки та стимулюючи економічну інтеграцію. Економічна політика виступає важливим інструментом зовнішньої політики США, дозволяючи державі забезпечувати конкурентоспроможність і впливати на глобальні процеси. Саме застосування інструментів зовнішньоторговельної політики у сучасних умовах націлене на захист національних інтересів та збереження високих показників економічного розвитку, що підкреслює ключову роль економічних відомств у загальній структурі зовнішньополітичної діяльності США [10, с. 18].

Інформаційна та культурна дипломатія стає актуальною в умовах сучасної глобалізації. Використання засобів масової інформації, культурних обмінів і освітніх програм дозволяє формувати позитивний імідж США, сприяє зміцненню партнерських відносин та просуванню спільних цінностей. Сучасні інформаційні технології дають можливість швидко реагувати на зміни у міжнародній думці та забезпечувати ефективну комунікацію між державами.

Систему інститутів влади зовнішньої політики США підтримують також численні аналітичні центри та дослідницькі установи. Вони займаються ретроспективним аналізом, прогнозуванням глобальних трендів та розробкою рекомендацій для уряду. Аналітичні служби Державного департаменту, як зазначається у публікаціях, виступають майданчиком для популяризації зовнішньополітичної доктрини, забезпечуючи оперативний аналіз міжнародних подій і допомагаючи адаптувати політичний курс до нових викликів [9, с. 13].

Важливою складовою системи є також механізми міжвідомчої координації. Спеціалізовані робочі групи, комісії та консультаційні ради забезпечують синхронізацію дій між різними структурами – від Державного

департаменту і РНБ до Міністерства оборони та економічних агентств. Така координація дозволяє швидко реагувати на кризові ситуації, мінімізуючи бюрократичні затримки і забезпечуючи оперативне прийняття рішень.

Аналітичні центри і дослідницькі установи, що спеціалізуються на зовнішній політиці, відіграють суттєву роль у забезпеченні інформаційної підтримки урядових структур. Вони здійснюють прогнозування глобальних трендів, аналізують ефективність прийнятих стратегічних рішень і формують рекомендації для коригування політичного курсу. Ці установи використовують сучасні цифрові технології для збору та аналізу інформації, що дозволяє швидко реагувати на зміни у міжнародній кон'юктурі [9].

Ця система дозволяє США ефективно здійснювати зовнішньополітичний курс, швидко реагувати на зовнішні виклики і забезпечувати реалізацію стратегічних цілей. Інститути влади забезпечують не тільки вироблення зовнішньополітичного курсу, але й його адаптацію до новітніх технологій та змін у світовій політичній кон'юктурі. Це є ключовим чинником збереження лідерства та конкурентоспроможності держави.

Успішність системи інститутів базується на тісній координації між виконавчою владою, економічними структурами, законодавчим апаратом та аналітичними центрами. Завдяки системним механізмам міжвідомчої координації створюються умови для швидкого реагування на кризові ситуації, забезпечує оперативність прийняття рішень. Така інтеграція дозволяє використовувати всі доступні важелі впливу для захисту національних інтересів і підтримки стабільності міжнародного порядку.

Роль президента США, як найвищого керівника зовнішньої політики, є критичною у формуванні і реалізації стратегічних рішень. Президент визначає ключові пріоритети і за допомогою своїх радників, зокрема через РНБ, та забезпечує впровадження встановлених стратегічних напрямків. Особистісний фактор, що пов'язаний із конкретною політичною особистістю на посаді президента, має суттєвий вплив на характер зовнішньої політики, адже кожен

президент розробляє власну концепцію, яка базується на національних інтересах і геополітичних викликах сучасності [9, с. 13].

Аналіз аналітичних центрів показує, що завдяки сучасним цифровим технологіям вони здатні швидко обробляти інформацію та надавати керівництву рекомендації щодо зовнішньополітичного курсу. Це дозволяє не лише проводити моніторинг глобальних трендів, але й прогнозувати потенційні зміни в міжнародних відносинах, що важливе для своєчасного прийняття стратегічних рішень [9].

Економічні інститути, відповідальні за торговельну політику, є невід'ємною частиною системи, оскільки економічна сфера тісно пов'язана із зовнішньою політикою. Торговельні угоди, санкції та інвестиційні програми використовуються для впливу на глобальні ринкові процеси, що сприяє як захисту внутрішнього ринку, так і стимулюванню економічного зростання. Законодавча база, яка регулює ці процеси, встановлює правові рамки для взаємодії з іншими країнами, забезпечуючи легітимність і прозорість застосування економічних заходів [11].

Інститути влади зовнішньої політики США формують єдину інтегровану систему, здатну швидко реагувати на зміни у глобальному середовищі та забезпечувати реалізацію стратегічних цілей. Синергія між Державним департаментом, РНБ, Міністерством оборони, економічними структурами, аналітичними центрами та законодавчим апаратом створює основу для ефективного вироблення та впровадження зовнішньополітичного курсу.

Адаптивність інституційної системи, її здатність інтегрувати новітні технології та забезпечувати міжвідомчу координацію, є ключовими чинниками для підтримання лідерства США на світовій арені. Грем А. наголошує, що остаточне рішення часто є результатом внутрішньої боротьби між різними бюрократичними групами, що відображає складність і неоднозначність політичного процесу [12, с. 5].

Послідовна інтеграція внутрішніх ресурсів і зовнішніх можливостей, використання дипломатичних, військових, економічних та інформаційних

важелів дозволяє США не лише захищати свої національні інтереси, а й впливати на формування глобального порядку, що є важливим для забезпечення довгострокового розвитку держави. Завдяки постійній модернізації та адаптації інституційної бази, США зберігають свою здатність забезпечувати безпеку, економічний розвиток і стабільність у глобальному масштабі.

Саме інтеграція традиційних виконавчих органів із сучасними аналітичними структурами та використання цифрових технологій для координації діяльності забезпечує високу оперативність прийняття рішень. Це дає змогу не лише швидко реагувати на глобальні виклики, але й прогнозувати майбутні тенденції.

Таким чином, інститути влади зовнішньої політики США є фундаментальним елементом у формуванні і реалізації стратегічного курсу країни. Вони забезпечують синергію між різними аспектами державної влади та дозволяють США активно впливати на глобальні процеси, захищаючи свої національні інтереси і сприяючи створенню стабільного міжнародного середовища. Цей комплексний підхід є ключовим для збереження лідерства та конкурентоспроможності у сучасному світі.

РОЗДІЛ 2.

ЕВОЛЮЦІЙНІ ЗМІНИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США (К. XX СТ. – ПОЧАТОК XXI СТ.): ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПАРАДИГМИ

2.1. Зовнішня політика США після завершення холодної війни (1990-ті рр. - 2001 р.)

Після завершення холодної війни Сполучені Штати опинилися у становищі єдиної наддержави зі значним впливом на формування нової світової системи безпеки та міжнародних відносин [14].

Адміністрація президента Джорджа Буша-старшого проголосила метою створення «нового світового порядку», заснованого на спільних зусиллях держав у підтримці миру, демократії та верховенства права [14]. «Це велика ідея: новий світовий порядок, де різні нації об'єднані задля досягнення універсальних прагнень людства – миру і безпеки, свободи і верховенства права» – підкреслив президент Буш, виступаючи перед Конгресом під час війни у Перській затоці [14]. Події, що розгорталися у 1990-х роках, підтверджують, що рішення президента охоплювали як військові операції (наприклад, операцію «Буря в пустелі», що завершилася визволенням Кувейту), так і дипломатичні ініціативи, спрямовані на інтеграцію пострадянського простору у спільноту демократій.

Президент Буш трактував падіння комуністичних режимів як «перемогу для всього людства» [14]. Це мало важливе символічне значення для підтвердження правильності американських принципів свободи та демократії. Відтак, початок 1990-х років ознаменувався формуванням нової зовнішньополітичної стратегії США, що поєднувала утвердження американського лідерства на глобальній арені з просуванням демократичних цінностей та колективної безпеки.

Одним із перших випробувань зовнішньої політики США у постбіполярний період стала криза в Перській затоці. У серпні 1990 р. режим

Саддама Хусейна в Іраку здійснив вторгнення в Кувейт, порушивши норми міжнародного права. Сполучені Штати швидко очолили міжнародну коаліцію для примусу Іраку до відступу. За підтримки Ради Безпеки ООН і за активної дипломатичної роботи Вашингтону вдалося об'єднати 34 країни в коаліцію проти агресора [14]. Конгрес США після гострих дебатів у січні 1991 р. схвалив застосування сили, хоча рішення було не одностайним.

Операція «Буря в пустелі» (січень–лютий 1991 р.) завершилася швидкою перемогою коаліційних сил та визволенням Кувейту. Президент Буш заявив, що світ спільно дав відсіч «незаконній агресії» і що «вперше за всю історію світ фактично діє як єдине співтовариство націй» [14]. Цей успіх не лише відновив віру Америки у власну військову могутність (позбувшись «в'єтнамського синдрому»), але й продемонстрував модель колективної безпеки у дії, яку Буш називав прообразом нового світового порядку. Водночас рішення зупинитися після визволення Кувейту і не просуватися на Багдад показало прихильність США мандату ООН та багатосторонності, хоч й залишило іракський режим при владі. У подальші роки 1990-х США дотримувалися політики «стримування» Іраку: підтримували жорсткі санкції та контроль за виконанням вимог ООН щодо ліквідації зброї масового знищення, а за необхідності завдавали точкових військових ударів (зокрема, операція «Лис пустелі» 1998 р. у відповідь на недопуск інспекторів ООН). Крім того, під впливом Конгресу, який зайняв більш жорстку позицію щодо Багдада, США офіційно проголосили метою зміну режиму в Іраку – відповідний «Акт про звільнення Іраку» 1998 р. оголосив підтримку іракської опозиції і курс на появу в Багдаді демократичного уряду [15]. Так, українська історикиня Людмила Стрільчук, зазначає: «Головними чинниками, що визначають політику США стосовно Іраку, є пошук способів військової та політичної присутності в регіоні, прагнення керуючих кіл Вашингтону встановити контроль над енергетичним потенціалом Іраку» [16, с. 116].

Протягом 1990-х років конгресмени США активно впливали на прийняття рішень щодо застосування сили, фінансової допомоги та підтримки

реформ у пострадянських країнах. Паралельно зі стримуванням агресивних режимів, Вашингтон стикнувся із стратегічним завданням інтеграції пострадянського простору до спільноти демократій і ринкової економіки. Закріплення партнерських відносин з країнами Східної Європи та підтримка реформ у регіоні стали ключовим завданням зовнішньої політики США у 1990-х роках [17, с. 2]. Адміністрація Буша-старшого визнала незалежність нових держав, встановивши дипломатичні відносини з Росією, Україною та іншими республіками, що постали на руїнах СРСР (кінець 1991 – початок 1992 рр.) [18]. США проголосили підтримку демократичних реформ і переходу до ринкової економіки в цих країнах одним із ключових пріоритетів своєї зовнішньої політики. Як зазначалося в ухваленому Конгресом «Законі на підтримку свободи» 1992 року (*FREEDOM Support Act*), Сполучені Штати отримали «історичну можливість підтримати демократію і вільний ринок у цій надзвичайно важливій частині світу» [18]. Дж. Буш при підписанні цього закону наголосив, що хоча майбутнє пострадянських держав залежить від них самих, прийняття закону продемонструвало відданість США справі допомоги їх перетворенням [18]. Відповідно до цього акту, було розблоковано значні ресурси на підтримку реформ – від збільшення внеску США до МВФ на 12 млрд доларів до виділення \$410 млн прямої допомоги та скасування застарілих обмежень часів холодної війни у відносинах з новими незалежними державами [18]. З американської перспективи, йшлося про «допомогу колишнім ворогам стати мирними партнерами», аби закласти основу «демократичного миру на міцному фундаменті політичної та економічної свободи» в Євразії [18]. Відтак, вже в 1992 р. Конгрес і президент спільно окреслили політику всебічної підтримки пострадянських країн – особливо Росії та України – у їх переході до демократії та відкритого ринку.

Роль Конгресу США у формуванні цієї політики була надзвичайно впливовою. У огляді *Congressional Research Service* вказано, що у 1992 році Конгрес відіграв важливу й творчу роль у, мабуть, найголовнішому зовнішньополітичному питанні року – питанні допомоги Росії та іншим новим

республікам колишнього СРСР [19]. Саме законодавці наполягали на активних діях, іноді випереджаючи виконавчу владу. Ще до ухвалення *Freedom Support Act* конгресмени Сенату Сем Нанн і Річард Лугар ініціювали безпрецедентну програму гарантування безпеки ядерної спадщини СРСР. Їх «Акт про скорочення ядерної загрози СРСР» (грудень 1991 р., більш відомий як програма Нанна–Лугара) започаткував виділення американських коштів і технічної допомоги для Росії, України, Казахстану та Білорусі з метою знешкодження або вивезення ядерного арсеналу та зміцнення контролю над зброєю масового знищення [20; 21, с. 7]. Така співпраця, безпрецедентна в історії двосторонніх відносин, вимагала подолання взаємної недовіри, накопиченої за десятиліття протистояння [17, с. 2-4]. Незважаючи на ризики, конгресмени обох партій підтримали ці зусилля, усвідомлюючи, що допомога у безпечному демонтажі радянського військового спадку відповідає інтересам глобальної безпеки. У підсумку, протягом 1990-х рр. за програмою Нанна–Лугара було виділено понад \$5 млрд на ліквідацію тисяч ядерних боєголовок, ракет і об'єктів хімічної зброї; Україна, Білорусь і Казахстан добровільно позбулися ядерного статусу, що стало здобутком для світової безпеки.

З приходом до влади президента-демократа Білла Клінтона у 1993 році зовнішньополітичний курс США набув дещо іншого акценту, хоча загальна стратегічна лінія збереглася – утвердження ліберально-демократичного світового порядку за лідерської ролі Америки. Клінтон, обраний під гаслом внутрішнього оновлення («Економіка – передусім!»), прагнув тісніше пов'язати зовнішню політику з економічними інтересами США та просуванням демократії за кордоном. Його команда проголосила курс «залучення та розширення», маючи на увазі активну участь Америки у вирішенні світових проблем і розширення «спільноти» ринкових демократій [22]. Якщо доктрина стримування часів холодної війни втратила актуальність, то новою опорою американської стратегії стало розповсюдження демократії і вільного ринку. У вересні 1993 р. радник з національної безпеки Ентоні Лейк у промові «Від стримування до розширення» (*Council on Foreign Relations*, Вашингтон) сформулював чотири ключові

елементи цієї стратегії: по-перше, «зміцнення спільноти провідних ринкових демократій»; по-друге, «допомога у становленні та консолідації нових демократій і ринкових економік»; по-третє, «протидія агресії з боку держав-ізгоїв»; по-четверте, «захист і просування гуманітарних цінностей» [23]. Показовим прикладом реалізації цього принципу стала операція США «Підтримка демократії» в Гаїті (вересень 1994 р.), коли американські війська у складі міжнародної місії ООН примусили військову хунту передати владу обраному президенту Жану-Бертрану Арістиду, фактично відновивши демократію в цій країні.

США за часів адміністрації Клінтона залишалися тісно залученими до трансформаційних процесів у посткомуністичних державах. Вашингтон надавав значну експертну, фінансову і політичну підтримку уряду Бориса Єльцина в Росії, який проводив радикальні економічні реформи («шокову терапію») і намагався утвердити демократичні інститути. З 1993 р. діяли двосторонні механізми, як-от Комісія Гор–Черномірдин, для координації технічної допомоги, розбудови енергетичного сектора, конверсії оборонної промисловості та інших спільних проектів. Важливою подією стало залучення Росії до міжнародних економічних і політичних структур: за підтримки США Росія приєдналася до форуму АТЕС, стала асоційованим членом НАТО у рамках програми «Партнерство заради миру», а в 1997 р. її включено до Групи семи провідних держав (утворивши формат G8). Американське керівництво сприяло наданню Росії великих кредитів МВФ і Світового банку для стабілізації економіки; загалом з 1992 р. Сполучені Штати надали більш ніж \$28 млрд допомоги 12 новим незалежним державам (за винятком Балтії) [24, с. 1]. Конгрес США переважно схвалював курс на партнерство з реформаторською Росією, хоча уважно стежив за дотриманням нею демократичних норм.

Важливою складовою політики «розширення демократії» стало закріплення здобутків трансформації у Центрально-Східній Європі. США підтримали прагнення Польщі, Угорщини, Чехії та інших посткомуністичних країн приєднатися до НАТО і Європейського Союзу. Вашингтон розглядав

розширення НАТО як інструмент стабілізації Європи та гарантію неповернення цих країн до авторитарного табору. В адміністрації Клінтона лунали аргументи, що «розширення НАТО в довгостроковій перспективі підтримає демократію в Росії, давши зрозуміти реакційним силам, що повернення до імперської величі є безперспективним» [25]. У 1997 р. саміт НАТО в Мадриді офіційно запросив перші три країни колишнього Варшавського договору до вступу, а в 1998 р. Сенат США ратифікував протоколи про прийняття Польщі, Угорщини та Чехії (голосування 80–19), що засвідчило двопартійну згоду щодо цього кроку [25]. Одночасно США намагалися вибудувати особливі відносини з Росією, аби пом'якшити її стурбованість: було укладено Основоположний акт НАТО–Росія (1997 р.), в якому Альянс запевнив, що не планує розміщувати ядерну зброю або війська на території нових членів, а Москва погодилася на заснування Постійної спільної ради для діалогу [25]. Хоч ці заходи не усунули всіх напружень, розширення НАТО пройшло успішно, і до 1999 р. кордони демократичної Європи істотно розширилися за підтримки США.

Ще одним напрямом зовнішньої політики США після завершення холодної війни стала реакція на етнополітичні конфлікти та кризи, особливо на Балканах, де розпад Югославії спричинив криваві війни. Спочатку адміністрація Дж. Буша-старшого займала обережну позицію щодо війни в Хорватії та Боснії (1991–1992), надаючи перевагу дипломатичним зусиллям європейських союзників і миротворчим операціям ООН. Так, державний секретар Джеймс Бейкер у 1991 р. сказав наступне про Югославію: «У нас немає собаки в цій бійці» – маючи на увазі відсутність прямих інтересів США і небажання втручатися військово [26]. Однак масштаби гуманітарної катастрофи в Боснії швидко змінили підхід. У Конгресі ще наприкінці каденції Буша сформувалася впливова двопартійна група сенаторів (Боб Доул, Джозеф Байден, Джо Ліберман ін.), які вимагали рішучих дій для захисту боснійського населення. У листопаді 1992 р. сенатор Доул разом з 12 однодумцями звернувся з листом до президента, заявивши: «Ми вважаємо, що ембарго ООН проти Боснії має бути скасоване» [26]. Конгрес ухвалив резолюцію, яка закликала дозволити США надати зброю

уряду Боснії (так звана поправка Доул–Байден), однак адміністрація остерігалася робити односторонні кроки без підтримки союзників [26]. Президент Б. Клінтон, вступивши на посаду у січні 1993 р., успадкував складну дилему боснійської війни: з одного боку, у США не було великого бажання втягуватися у збройний конфлікт після невдачі миротворчої місії в Сомалі (де 1993 року загинули американські солдати у «битві в Могадішо»), з іншого – складно було ігнорувати повідомлення про масові злочини в Європі. У 1993–1994 рр. політика США щодо Боснії балансувала між підтримкою санкцій проти Сербії, дипломатичними зусиллями та обмеженим військовим втручанням з повітря. Адміністрація Клінтона спільно з НАТО здійснювала точкові авіаудари по силах боснійських сербів, а також забезпечувала гуманітарну допомогу обложеним містам (операція *Provide Promise* з доставки продуктів у Сараєво) [26]. Водночас Конгрес продовжував тиснути на Білий дім, вимагаючи дієвих кроків. У серпні 1994 р. Сенат переважною більшістю (87–9) ухвалив поправку Доула, що закликала односторонньо зняти міжнародне ембарго на постачання зброї для боснійського уряду [20]. Хоча цей захід так і не був реалізований через опір союзників у Європі, він продемонстрував настрої американського істеблішменту. Під зростаючим тиском Капітолійського пагорба, Клінтон восени 1994 р. фактично припинив участь США у дотриманні ембарго, давши зрозуміти, що більше не перешкоджатиме боснійцям озброюватися [26]. Цей крок став поворотним моментом: з одного боку, він підштовхнув союзників по НАТО до активніших дій, з іншого – засвідчив, що Конгрес здатен впливати на хід воєнно-дипломатичних рішень. Коли влітку 1995 р. ситуація у Боснії досягла кульмінації (після різанини в Сребрениці), США на чолі з Клінтоном перейшли до рішучого втручання. У серпні–вересні 1995 р. НАТО провело масштабну повітряну операцію «Обдуманна сила» проти позицій боснійських сербів, швидко змусивши їх до переговорів. Ключову роль у досягненні миру відіграла американська дипломатія: спецпосланець Річард Голбрук організував переговори між лідерами Боснії, Сербії та Хорватії, які завершилися підписанням Дейтонських угод у

листопаді 1995 р. Мирна угода поклала край трирічній війні, підтвердивши лідерську роль США у врегулюванні конфлікту [26].

Впровадження миру вимагало залучення міжнародних стабілізаційних сил, включно з американським контингентом. У грудні 1995 р. Клінтон звернувся до Конгресу по підтримку плану розгортання близько 20 тисяч військових США у складі миротворчої місії *IFOR* у Боснії. Попри скепсис частини законодавців (особливо республіканців, які з 1995 р. контролювали обидві палати), провідні сенатори від Республіканської партії – зокрема, Боб Доул – підтримали президента. Доул, який раніше закликав зупинити бійню в Боснії військовим шляхом, тепер переконував колег проголосувати за відповідну резолюцію: він наголошував, що не можна «повідомляти нашим солдатам: ми за вас, але ви не повинні там бути» [27]. Зрештою, Конгрес не став перешкоджати розгортанню сил – натомість прийняли заяви на підтримку військ та вимогу, щоб місія була обмеженою за часом. На початку 1996 р. американські війська прибули до Боснії в складі миротворчого контингенту НАТО, сприяючи реалізації мирних домовленостей. Операція в Боснії стала прецедентом успішної багатонаціональної миротворчої місії під проводом США після холодної війни [27].

Наприкінці десятиліття зовнішню політику Вашингтона знову випробував балканський конфлікт – цього разу в Косові (автономний край Сербії). Репресії режиму Слободана Мілошевича проти албанської більшості Косова у 1998 р. спричинили масовий вихід біженців і міжнародне занепокоєння можливим геноцидом. Цього разу адміністрація Клінтона була налаштована діяти рішуче, щоб запобігти повторенню боснійського сценарію. Спираючись на НАТО, США очолили кампанію тиску на Белград – спочатку дипломатичну (переговори за посередництва США та контактної групи), а коли вона зайшла в глухий кут – військову. У березні 1999 р. НАТО розпочало повітряну операцію «Союзницька сила» проти військових цілей Союзної Республіки Югославія, прагнучи примусити Мілошевича припинити насильство в Косові. Протягом 78 днів інтенсивних бомбардувань Вашингтон утримував коаліцію від розколу,

хоча у самих США були дискусії щодо легітимності операції без мандата ООН. Конгрес виявив роздвоєність: Палата представників у квітні 1999 р. не спромоглася схвалити резолюцію на підтримку воєнних дій (голоси 213–213), проте і не заборонила фінансування операції, фактично дозволивши її продовжувати [28]. У червні 1999 р. Мілошевич погодився на виведення військ із Косова та розміщення там міжнародних миротворців. Косовський конфлікт продемонстрував готовність США застосувати силу з переважно гуманітарних мотивів (захист цивільного населення від етнічних чисток), навіть якщо прямої загрози національній безпеці не було. Це закріпило враження про «доктрину Клінтона» – втручатися, коли поєднуються моральні імперативи і стратегічні інтереси Америки. Ця доктрина полягала у тому, що США «втручаються лише там, де немає життєво важливих інтересів, особливо якщо цього вимагають групи всередині країни і ризик втрат невеликий» [28]. Хоч це визначення носило дещо критичний характер, сам Клінтон наполягав, що Америка мусить діяти, «коли наші цінності і інтереси співпадають» [29]. Як наслідок, 1990-ті роки засвідчили поступовий перехід США до практики гуманітарних інтервенцій у коаліції з союзниками, що мав глибокі наслідки для міжнародного права і світової думки про роль США.

В цілому зовнішня політика США після завершення холодної війни еволюціонувала в напрямі активнішого втручання у світові справи під гаслом демократії та колективної безпеки. Доктрини та практичні кроки президентів Буша-старшого і Клінтона сформували рамки, в яких США виступали одночасно як гарант міжнародної стабільності, промотор ліберальних цінностей і ініціатор вибіркових силових акцій для припинення конфліктів. На думку завідувача відділу трансатлантичних досліджень Інституту всесвітньої історії НАН України Сергія Толстова, «Концепція домінування в її різних інтерпретаціях виконувала роль «великої стратегії», яка охоплювала більш вузькі за змістом і більш короткі за часом функціональні доктрини стримування, офшорного балансування, концерту-балансу або блокового розподілу світу між конкуруючими угрупованнями» [30, с. 66]. Конгрес грав важливу роль у цій політиці:

схвалюючи масштабні програми підтримки демократії (як-от *Freedom Support Act*) і нерозповсюдження зброї (Нанн–Лугар), а часом і підштовхуючи Білий дім до рішучіших дій (як у випадку Боснії; у 1999 р. ухвалюючи спеціальний «Акт про демократизацію Сербії», що передбачав допомогу опозиційним силам для повалення режиму Слободана Мілошевича) [31; 32].

Попри певні суперечності між гілками влади, наприкінці 1990-х існував консенсус щодо того, що США як єдина супердержава несуть особливу відповідальність за побудову безпечного світу та поширення демократії – ці принципи були офіційно проголошені серед пріоритетів американської політики. Це підтверджувалося як словами президентів, так і рішеннями Конгресу, який, підтримуючи масштабні програми, активно впливав на формування зовнішньої політики. Зовнішня політика США у 1990-ті роки формувалася завдяки взаємодії рішучого президентського керівництва та активної ролі Конгресу. Сполучені Штати досягли успіхів у формуванні постбіполярного світового порядку: було розширено трансатлантичну спільноту демократій, локалізовано низку регіональних конфліктів і налагоджено партнерство з колишніми супротивниками. Водночас низка проблем залишалася невирішеною – від незавершених мирних процесів на Близькому Сході до зростання терористичних мереж – що передбачало нові виклики для американської зовнішньої політики. Проте фундаментальні засади, закладені в 1990-ті, визначили напрями дій США на міжнародній арені на наступні роки.

2.2. Трансформація американської зовнішньої політики після терактів 11 вересня 2001 року

Теракти 11 вересня 2001 р. стали вододілом для зовнішньої політики США, різко змінивши її пріоритети та розділивши історію на період «до» і «після» [33]. Як відзначає український експерт із міжнародних відносин Володимир Дубовик: «По суті, процес планомірного поступового пошуку Америкою своєї ролі у пост-біполярному світі був перерваний. Відбувся поворот виключно до регіону Великого Близького Сходу - Центральної Азії, за рахунок багатьох інших важливих напрямків» [34]. Увесь комплекс уваги та ресурсів США переключився на боротьбу з новою загрозою – міжнародним тероризмом, епіцентр якої знаходився на Великому Близькому Сході та в Центральній Азії. Теракти в Нью-Йорку і Вашингтоні сприймалися як напад на весь західний світ і його цінності, що певною мірою відповідало дійсності. Відразу після трагедії Сполучені Штати заручилися безпрецедентною підтримкою союзників: вперше в історії НАТО була задіяна колективна оборона за ст. 5 Вашингтонського договору, проголошуючи терористичний напад на США нападом на всіх членів Альянсу [33].

На внутрішньополітичному рівні теракти консолідували американську владу та суспільство навколо необхідності рішучої відповіді. Вже 14 вересня 2001 р. Конгрес майже одноголосно ухвалив спільну резолюцію, яка уповноважила президента застосувати «all necessary and appropriate force» – всі необхідні та доцільні силові заходи – проти тих, хто спланував, здійснив або прихистив виконавців терактів [33]. Цей надзвичайно широкий мандат (єдиний голос «проти» в Конгресі подала конгресвумен Барбара Лі) фактично дав зелено світло для глобальної воєнної кампанії проти терору. Барбара Лі, пояснюючи свою позицію, закликала до стриманості, застерігаючи, що «діючи, ми не повинні стати тим злом, яке засуджуємо» [35]. Проте переважна більшість

законодавців і суспільства підтримала жорстку відповідь. Президент-республіканець Джордж Буш-молодший невдовзі окреслив масштабні рамки цієї відповіді, оголосивши глобальну «війну проти терору». У зверненні до Конгресу 20 вересня 2001 р. він недвозначно заявив: «або ви з нами, або ви з терористами» [33]. США дали зрозуміти, що не лише переслідуватимуть саму терористичну мережу «Аль-Каїда», відповідальну за атаки, але й не залишать без покарання держави, які нададуть притулок або допомогу терористам.

Адміністрація Буша швидко виробила нову стратегічну доктрину, що оформилася в Доктрині Буша. Її ключовими положеннями стали право США на превентивні удари по потенційних загрозах і готовність діяти в односторонньому порядку, якщо багато- або двостороння дипломатія не приносить результатів. У вересні 2002 р. Білий дім оприлюднив нову «Стратегію національної безпеки», де було зазначено: «ми не вагатимемося діяти самотійно, якщо буде потрібно, реалізуючи наше право на самооборону через превентивні дії» [36, с. 73]. Це була різка зміна курсу порівняно з традиційною політикою стримування часів холодної війни та багатосторонніми підходами у 1990-х рр. Буш наголосив, що після 11 вересня Америка не чекатиме нового удару, а атакуватиме ворога на випередження. Вже у січні 2002 р., у своєму першому після терактів посланні «State of the Union», президент окреслив глобальний характер майбутньої боротьби, заявивши, що «наша війна проти терору лише починається» [33]. Він прямо попередив, що США протистоятимуть «виокремленим режимам» у будь-якому регіоні світу, якщо ті становитимуть загрозу. Буш навіть виділив три держави – Ірак, Іран і Північну Корею – назвавши їх «вісь зла», оскільки, за його словами, вони підтримують тероризм або прагнуть отримати зброю масового ураження [33]. Ця жорстка риторика продемонструвала готовність Вашингтона розширити географію «війни з терором» за межі безпосередніх винуватців атак 9/11.

У міжнародному масштабі США розпочали військову кампанію проти «Аль-Каїди» та режиму талібів в Афганістані, які надали притулок терористам. 7 жовтня 2001 р., після відмови талібанського керівництва видати Осаму бен

Ладена та інших членів «Аль-Каїди», розпочалася операція «Enduring Freedom» – американські та британські війська завдали авіаударів по Афганістану за підтримки союзників по НАТО і місцевих анти-талібських сил [33]. Вперше за свою історію НАТО офіційно застосувала принцип колективної оборони, ставши на бік США. Коаліція налічувала 27 країн, які долучилися до воєнних зусиль [33]. У результаті цієї широкої міжнародної підтримки режим талібів був повалений вже в грудні 2001 р., Кабул перейшов під контроль анти-талібського Альянсу Північного, а по всій країні було розгорнуто міжнародні сили безпеки (місія *ISAF* під мандатом ООН) [33]. Важливо, що військову операцію супроводжували інтенсивні дипломатичні кроки щодо післявоєнного врегулювання: за посередництва ООН та за активної ролі США в грудні 2001 р. в Бонні відбулася конференція афганських лідерів, на якій було сформовано перехідний уряд Афганістану. Боннський процес 2001 р. продемонстрував найкращі зразки співпраці США та ООН. Головою перехідної адміністрації був обраний прозахідний Хамід Карзай. Таким чином, у Афганістані вдалося швидко досягти первинних цілей: знищити бази «Аль-Каїди», усунути талібський режим та створити проамериканський тимчасовий уряд. Однак, попри цей успіх, головні організатори терактів залишилися на свободі – бен Ладен з соратниками. Осередки «Аль-Каїди» розсіялися і частково перемістилися в сусідні країни. Сама війна в Афганістані затягнулася: остаточно розгромити талібів не вдалося, вони перейшли до партизанської боротьби. Збройний конфлікт у країні продовжився на довгі роки – НАТО перебрала командування силами *ISAF* у 2003 р., і військова присутність міжнародної коаліції тривала майже два десятиліття [33].

Тим часом адміністрація Буша поступово перенесла фокус війни з терором на режим Саддама Хусейна в Іраку, вбачаючи в ньому наступну серйозну загрозу. Вже наприкінці 2001 – початку 2002 рр. у Вашингтоні сформувалася переконаність, що іракський диктатор володіє арсеналами зброї масового ураження (ЗМУ) і може передати їх терористам [33]. Після 9/11 така гіпотетична змова між державою-вигнанцем та терористичною мережею

розглядалася як неприпустимий ризик. Президент Буш намагався заручитися міжнародною підтримкою: у вересні 2002 р. він виступив на сесії Генеральної Асамблеї ООН з різкою вимогою до Багдада роззброїтися і дотримуватися резолюцій РБ ООН [33]. Буш попередив, що режим Хусейна становить «смертельну і наростаючу небезпеку» і що США «діятимуть самостійно, якщо буде потрібно» [33]. Він звинуватив Ірак у порушеннях режиму роззброєння, підтримці терористичних організацій і приховуванні членів «Аль-Каїди» – за словами Буша, її бойовики «відомо, що перебувають в Іраку», хоча сама американська розвідка ставила це під сумнів [33]. У результаті, керівництво США намагалося пов'язати іракський режим з загрозою, яка постала 11 вересня, та обґрунтувати випереджувальне застосування сили. Попри скепсис деяких союзників щодо цих тверджень, Вашингтону вдалося добитися часткової підтримки в ООН: 8 листопада 2002 р. Рада Безпеки одноголосно ухвалила резолюцію №1441, яка надавала Іраку «останній шанс» виконати вимоги щодо роззброєння і повного допуску інспекторів ООН [33; 37]. Під тиском світової спільноти С. Хусейн погодився повернути міжнародних інспекторів, і з кінця листопада 2002 р. місії ООН та МАГАТЕ відновили пошуки хімічної, біологічної та ядерної зброї в Іраку [33]. Упродовж наступних місяців інспектори зафіксували лише окремі застарілі залишки колишніх програм ЗМУ (наприклад, декілька заборонених ракет та старі хімічні боєприпаси), але не знайшли жодних доказів активної програми створення ЗМУ [33]. Це суттєво підірвало аргументи на користь негайної війни. Проте адміністрація Буша схилилася до силового вирішення «іракського питання», вважаючи, що інакше проблема не буде усунена.

Паралельно вирішувалося питання про підтримку Конгресу США для можливого застосування сили проти Іраку. Восени 2002 р. в американському політикумі точилися запеклі дебати щодо доцільності превентивної війни. Низка відомих діячів (сенатор-демократ Едвард Кеннеді, конгресмен Рон Пол інші) висловлювали сумніви у достовірності розвідувальної інформації про іракську ЗМУ та наголошували на відсутності прямого зв'язку Іраку з терактами 9/11.

Ветеран Сенату Роберт Берд застерігав, що США проголошують «нову доктрину превентивної війни, зрозумілу небагатьом і вселяючу страх багатьом», заявляючи про право «застосувати свою воєнну міць у будь-якому куточку світу... без санкції будь-якого міжнародного органу», що робить світ «набагато небезпечнішим місцем» [38]. Він відверто називав заплановане вторгнення в Ірак «війною за вибором», а не необхідністю, наголошуючи, що «немає достовірної інформації, яка пов'язувала б С. Хусейна з 9/11... це неправильна війна» [38]. Натомість прихильники жорсткого курсу (віце-президент Річард Чейні, міністр оборони Дональд Рамсфельд інші) наполягали, що діяти треба на упередження, аби не допустити ще страшніших терактів у майбутньому. Після тривалих слухань Конгрес став на бік адміністрації. 10–11 жовтня 2002 р. обидві палати ухвалили резолюцію про дозвіл на використання військової сили проти Іраку. Результати голосування відобразили значно більший рівень розбіжностей, ніж у 2001 р.: якщо тоді проти воєнної відповіді виступила 1 особа, то цього разу резолюцію підтримали 296 конгресменів проти 133 (у Палаті представників) та 77 сенаторів проти 23 [39]. Більшість демократів у Палаті представників голосували «проти», хоча документ і набув необхідної підтримки. Прихильники резолюції наголошували, що режим С. Хусейна становить неприпустиму загрозу через наявність у нього хімічної та біологічної зброї і прагнення до ядерної програми, а військова сила буде застосована лише як останній крок, якщо всі дипломатичні зусилля проваляться [39]. Критики вказували на відсутність прямих доказів зв'язків Іраку з «Аль-Каїдою» або актуальних програм ЗМУ, побоювалися затяжної й кривавої війни з тяжкими наслідками та підкреслювали, що США практично залишаються без мандату ООН і з обмеженою коаліцією однодумців [39].

Після тривалих дебатів Конгрес дав зелене світло адміністрації, і 16 жовтня 2002 р. президент Буш підписав закон (*Public Law 107-243*) [33]. Звідси випливає, що США юридично і політично підготувалися до можливого початку війни проти Іраку. Варто відзначити, що прийняті у 2001 і 2002 рр. воєнні мандати Конгресу мали довготривалі наслідки: згодом ці авторизації

використовувалися й іншими президентами для проведення військових операцій за межами Афганістану та Іраку. Зокрема, резолюцію 2001 р. про боротьбу з тероризмом з часом було трактовано так широко, що вона стала правовою основою для дій США в принаймні 14 країнах світу, включно з масштабною кампанією ударів дронів за президента Барака Обами, що викликало дискусії про вихід цих операцій за початкові рамки дозволу [33].

Не отримавши нової резолюції Ради Безпеки ООН, яка б прямо санкціонувала застосування сили, Сполучені Штати навесні 2003 р. сформували коаліцію *willing* («коаліцію охочих») для війни в Іраку. Основну військову потугу забезпечили США та Велика Британія, підтримку також надали Австралія, Польща та кілька інших союзників. 20 березня 2003 р. війська коаліції перетнули іракський кордон. Почалася іракська війна, офіційно названа операцією «Iraqi Freedom». Завдяки повній військовій перевазі союзників і слабкості іракської армії, операція розвивалася стрімко: за три тижні американські війська зайняли Багдад. Режим С. Хусейна пав – 9 квітня 2003 р. Втрати коаліції в ході вторгнення були мінімальні. 1 травня 2003 р. президент Буш виступив на авіаносці «*Abraham Lincoln*» під банером «*Mission Accomplished*», оголосивши про завершення основних бойових дій [33]. Однак, як з'ясувалося, це було лише початком майже десятилітньої воєнної присутності та боротьби з повстанцями [33]. У вакуумі безпеки, що виник після розгрому іракської армії і розпуску силових структур Іраку, швидко розгорнувся збройний опір окупації. Вже влітку 2003 р. США зіткнулися з першим вибухом партизанських нападів і терактів з боку різних угруповань – від колишніх баасистів до ісламістів. У країні розгорнулася повстанська війна. Спалахнули давні міжконфесійні та міжетнічні протиріччя: сунітсько-шиїтське протистояння призвело до хвилі насильства, що фактично переросла у громадянську війну (особливо кривавими були 2006–2007 роки) [33]. На іракській території з'явилися нові джихадистські організації, зокрема «Аль-Каїда в Іраку», які використали хаос для розгортання терору [33]. Водночас жодної ЗМУ в Іраку не було знайдено (її пошуки офіційно припинили в 2005 р.) – це підірвало довіру

до США і викликало вкрай критичні оцінки розвідувальних обґрунтувань війни. Генеральний секретар ООН Кофі Аннан у вересні 2004 р. заявив, що з погляду Статуту ООН війна в Іраку «не була легітимною», фактично назвавши її порушенням міжнародного права [33]. На глобальному рівні наслідком іракської кампанії стала серйозна шкода іміджу США: початкова хвиля співчуття до Америки після 9/11 змінилася сплеском антиамериканських настроїв у світі [34]. «З часом піднялась хвиля антиамериканських настроїв, замінивши початкову симпатію. У трансатлантичному співтоваристві з'явилась певна тріщина, напруга» – констатував український експерт В. Дубовик [34]. Багато традиційних союзників (Франція, Німеччина, Канада інші) відкрито дистанціювалися від дій Вашингтона, що спричинило розкол всередині НАТО і ЄС щодо підтримки США. Додатково репутацію Америки підірвали скандали, пов'язані з порушеннями прав людини під час війни з терором. Стало відомо про застосування американськими спецслужбами «розширених методів допиту», які були рівнозначні катуванням – практику, юридично обґрунтовану таємними висновками урядових юристів [33]. У 2004 р. світ облетіли фото з в'язниці Абу-Грейб, на яких американські військові знущалися з іракських полонених, що викликало широкий міжнародний осуд. З'ясувалося, що ЦРУ створило мережу таємних в'язниць для підозрюваних у тероризмі (у тому числі в країнах Європи) [34]. Крім того, у військовій в'язниці на базі Гуантанамо (Куба) роками утримували сотні підозрюваних без пред'явлення обвинувачень і суду, що багато хто розцінив як грубе порушення демократичних цінностей [34]. Всі ці події кинули тінь на моральне лідерство США. Як зазначалося, «у боротьбі з ворогами західного світу [США] іноді переходили межі того, що можна вважати демократичними правами та цінностями» [34].

Таким чином, початок ХХІ століття приніс кардинальні зміни у підходах США до зовнішньої політики та безпеки. Терористичні атаки 2001 р. різко підвищили відчуття вразливості наддержави перед новими загрозами. Це призвело до мілітаризації зовнішньої політики – США розгорнули глобальну «війну з терором», що передбачала превентивні воєнні дії проти як недержавних,

так і державних ворогів, без схвалення міжнародних інституцій. Вашингтон діяв максимально рішуче та односторонньо, спираючись на свою військову перевагу. Деякі дослідники вважають такі дії безпрецедентним відходом від попередньої традиції: так, Іво Даалдер (колишній постійний представник США при НАТО) та Джеймс Ліндсей (віцепрезидент і директор з досліджень Ради з міжнародних відносин) писали, що після 9/11 адміністрація Буша «відкинула або переосмислила багато ключових принципів, які раніше керували зовнішньою політикою США», відмовившись від стримування і багатосторонності на користь *unilateral exercise of American power* та *a proactive doctrine of preemption* [40, с. 1]. Американський журналіст Джеймс Манні також зазначав, що команда Буша «свідомо створила цілу нову концепцію американської зовнішньої політики, подібно до того як адміністрація Трумена заклала нові рамки на початку холодної війни» [40, с. 1]. Водночас інші аналітики наголошували інше: історик Мелвін Леффлер стверджував, що в доктрині Буша «більше спадкоємності, ніж змін», а риторика і дії президента мають глибокі корені в історії американської зовнішньої політики [40, с. 2]. Дійсно, багато елементів нового курсу – прагнення підтримувати глобальне лідерство, готовність діяти силою, просування демократії – не були цілком новими для США. Однак саме масштаб і спосіб реалізації цих підходів після 2001 року відрізнявся від попередніх періодів. Трагічні події 9/11 надали американській політиці безпрецедентного імпульсу до дій, легітимізували різке збільшення воєнних витрат і глобальну антитерористичну кампанію. Війни в Афганістані та Іраку стали практичним втіленням нової стратегії – політики превентивних ударів і зміни режимів. З часом досвід цих воєн привів до певної корекції підходів. Затяжні конфлікти та їх наслідки сприяли у США «синдром Іраку» – втому суспільства від великих воєн і обережніше ставлення еліт до ініціювання нових силових інтервенцій. Друга каденція президента Буша (2005–2009 рр.) ознаменувалася більш прагматичним курсом: адміністрація зробила акцент на стабілізації ситуації в Іраку, у 2007 р. було здійснено «*Surge*» – тимчасове збільшення військ для придушення насильства та активізувала дипломатичні

зусилля щодо Ірану і Північної Кореї, намагаючись врегулювати ядерні проблеми багатостороннім шляхом [33]. У самих США підтримка війни різко впала – іракська кампанія стала непопулярною, що вплинуло на результати виборів 2006 і 2008 років [34]. На хвилі суспільного запиту на зміни президентом у 2008 р. було обрано демократа Барака Обаму, котрий виступав проти війни в Іраку. Обама прямо називав Ірак «війною за вибором», а Афганістан – «війною за необхідністю», підкреслюючи різницю в легітимності та пріоритетності двох кампаній [34]. Нова адміністрація розпочала коригування зовнішньополітичного курсу: США поступово перейшли від доктрини превентивних наземних вторгнень до більш обережної стратегії, що робила ставку на міжнародну співпрацю, «м'яку силу» та точкові операції проти терористів. Було офіційно відмовлено від терміну «глобальна війна з терором», натомість зосереджено риторичку на конкретніших цілях (наприклад, розгром «Аль-Каїди») [34]. У 2010–2011 рр. США завершили бойову місію в Іраку і вивели звідти війська, залишивши обмежений контингент лише для тренування іракських сил. Наголос зробили на контртерористичних операціях малою кров'ю – зокрема, масштабно застосовували удари безпілотників по лідерах терористичних угруповань у різних країнах. У 2011 р. американські спецпризначенці ліквідували Осаму бен Ладена в Пакистані, досягнувши головної мети десятирічної антитерористичної кампанії. Війна в Афганістані тривала найдовше – лише у серпні 2021 р., через двадцять років після 9/11, Сполучені Штати остаточно завершили евакуацію своїх військ з Афганістану, поклавши край найдовшій війні в своїй історії [34]. Це стало символічним завершенням цілої епохи.

З огляду на викладене, після 2001 року зовнішня політика США зазнала радикальної еволюції під впливом безпрецедентних терористичних викликів. Сполучені Штати перейшли від впевненості в стабільності однополюсного світу 1990-х – до стану «війни в умовах невизначеності», що вимагала нових підходів. Були розроблені та впроваджені нові доктрини, які наголошували на превентивності та підтримці безпеки. Військові інтервенції в Афганістані та Іраку стали переломними подіями, що продемонстрували можливості й обмеження

американської сили. З одного боку, США підтвердили статус супердержави, здатної проектувати воєнну силу глобально; з іншого – ці кампанії виявили проблеми надмірно односторонніх дій, високу ціну тривалих окупацій і потребу в міжнародній легітимності. Даний досвід вплинув на подальший курс США. Так, після середини 2000-х Вашингтон більше уваги став приділяти відновленню союзницьких відносин, реформуванню механізмів розвідки та пошуку балансу між безпекою і цінностями.

У цілому, період після 2001 року ознаменувався для США докорінною перебудовою зовнішньополітичних пріоритетів – боротьба з тероризмом і нерозповсюдження ЗМУ вийшли на перший план, відтіснивши на певний час інші напрями (як-от відносини з великими державами або кліматичні проблеми). Події 2001–2003 рр. залишили глибокий слід у світогляді американського істеблішменту: вони показали як небезпеки нового століття, так і межі сили навіть для наймогутнішої держави світу. Зовнішньополітичні підходи США еволюціонували під впливом цих подій – від максимально інтервенціоністських на початку 2000-х до більш зважених у наступні роки – але досвід 9/11, Афганістану та Іраку ще надовго залишатиметься предметом аналізу при формуванні американської стратегії у світі.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США В УМОВАХ БАГАТОПОЛЯРНОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

3.1. Зовнішня політика США в умовах формування багатопольного світу

З кінця 2000-х років зовнішня політика США почала адаптуватися до нових реалій «багатопольності». Показовим моментом стала Мюнхенська промова президента РФ В. Путіна у лютому 2007 року, в якій він різко відкинув світоустрій, що склався після 1991 року, звинувативши США у «майже нічим не обмеженому застосуванні сили» та односторонніх діях [41; 42]. Американське керівництво сприйняло цю промову як виклик. Хоча Вашингтон відреагував стримано й намагався не допустити відкритої конфронтації, було зрозуміло, що Москва більше не погоджується з роллю США як єдиного глобального лідера. Речник Білого Тоні Сноу тоді висловив «здивування та розчарування» словами Путіна, а міністр оборони США Роберт Гейтс у відповідь пожартував про «ностальгію за холодною війною», але й зауважив, що деякі дії Росії «підривають міжнародну стабільність» [41].

Попри дипломатичний тон, стало очевидно: у відносини повертається геополітичне суперництво, схоже на риторику часів холодної війни [41]. Американські оглядачі назвуть мюнхенську промову своєрідним «маніфестом» Путіна проти домінування США, в якому російський лідер фактично оголосив курс на перегляд постбіполярного світового порядку [42]. Цей сигнал збігався з посиленням інших центрів сили – насамперед стрімким зростанням Китаю – і вимагав від Вашингтона переосмислення своєї глобальної стратегії.

Першим серйозним випробуванням для США в нових умовах стала російська агресія проти Грузії у серпні 2008 року. Російсько-грузинська війна, що спалахнула навколо Південної Осетії, стала першим випадком з часів холодної війни, коли Москва відкрито застосувала військову силу проти

сусідньої держави, кинувши виклик принципам територіальної цілісності, які підтримували США та їх союзники. Адміністрація Джорджа Буша-молодшого опинилася перед дилемою: як відреагувати, щоб підтримати союзника (президента М. Саакашвілі) і одночасно уникнути прямого зіткнення з ядерною Росією. Вашингтон рішуче засудив дії Москви, заявивши про «непропорційну відповідь» Росії та вимагаючи негайного припинення вогню [43]. Президент Буш демонстративно відрядив до Тбілісі військово-транспортні літаки з гуманітарною допомогою, щоби показати підтримку Грузії [43]. Проте США прямо дали зрозуміти, що не будуть застосовувати силу: держсекретар Кондоліза Райс у телефонних переговорах домагалася дипломатичного врегулювання, і Білий дім заявив, що не розглядає можливості військового втручання [43]. В адміністрації відбувались закриті обговорення варіантів дій – як згодом стало відомо, розглядали навіть точкові удари для блокування Рокського тунелю, через який російські війська йшли в Грузію. Однак жоден високопосадовець не підтримав ескалацію війни із РФ, і ці пропозиції відхилили як надто ризиковані [44]. У результаті, реакція США обмежилася осудом, дипломатією та гуманітарними заходами. Для багатьох союзників і противників це виглядало як стримана позиція. Американська преса цитувала відчай грузинського керівництва: Саакашвілі публічно нарікав, що від Заходу Грузія отримала «лише слова, заяви, моральна підтримка, гуманітарна допомога... Але нам потрібно більше – ми хочемо, щоб вони зупинили цього варварського агресора» [43]. Багато аналітиків відзначали, що Захід фактично не покарав Росію за напад: жодних серйозних санкцій не запровадили, а вже за кілька місяців після конфлікту нова адміністрація у Вашингтоні заговорила про відновлення діалогу з Москвою [45]. Атлантична рада в ретроспективі назвала міжнародну реакцію на події в Грузії «на диво млявою» і такою, що «практично не спричинила негативних наслідків для Москви», що могло лише підживити в Кремлі відчуття безкарності [45]. Дійсно, російська окупація частин Грузії стала прецедентом: як пізніше зазначив експосол США в ООН Джон Гербст, «2008 рік став поворотним пунктом – вперше з часів Гітлера Європа побачила агресію великої держави

проти меншої, і відсутність жорсткої відповіді лише розв'язала Москві руки» [45]. У самих США ця криза теж викликала жваві дебати. Представники обох партій закликали підтримати демократичну Грузію. Зокрема, впливовий сенатор-республіканець Джон Маккейн під час президентської кампанії 2008 р. проголосив солідарність із грузинами: «Я знаю, що кажу від імені всіх американців, коли заявляю йому [президенту Саакашвілі]: сьогодні ми всі грузини» [46]. Ця емоційна заява Маккейна – «сьогодні ми всі грузини» – увійшла в історію як приклад рішучої підтримки на Капітолійському пагорбі, навіть коли виконавча влада обережно балансувала. Конгрес у наступні місяці прийняв резолюції на підтримку Грузії, а американо-російські відносини наприкінці каденції Буша значно охололи. Російсько-грузинський конфлікт 2008 року став «точкою замороження» у відносинах США та РФ, завершивши перший цикл їх потепління після 2001 року [47, с. 16].

Прихід до влади адміністрації Барака Обама у 2009 році ознаменував спробу відійти від конфронтації та знайти нові підходи до великих держав у багатопольному світі. Новий президент успадкував від попередника дві війни (в Іраку та Афганістані), складні відносини з Росією після Грузії, а також виклик стрімкого посилення Китаю. Внутрішня ситуація теж вимагала змін: фінансова криза 2008 р. похитнула економічну впевненість США, а американське суспільство відчувало втому від війни і прагнуло уваги до внутрішніх проблем. Як наслідок, президент Обама проголосив курс на багатосторонність, дипломатію і «перезавантаження» відносин з опонентами там, де це можливо. Вже в перші місяці він чітко дав зрозуміти, що прагне оновити відносини з Москвою, які, за його словами, зайшли у «небезпечний глухий кут» [48]. Концепція так званого *Reset* – перезавантаження – передбачала пошук спільних інтересів і взаємних *win-win* кроків із Росією замість подальшого загострення. Символічним жестом стала зустріч держсекретаря Гіллари Клінтон і міністра закордонних справ РФ С.Лаврова в Женеві (березень 2009 р.), де Клінтон вручила йому червону кнопку з написом *Reset* – мовляв, почнемо спочатку [49]. Б. Обама розбудовував особистий діалог з тодішнім президентом РФ Дмитром

Медведевим, вважаючи, що через співпрацю можна досягти вигідних домовленостей для обох сторін [50]. І справді, вже у 2009–2010 роках відбулося потепління: Вашингтон і Москва підписали новий Договір СНВ-III про скорочення стратегічних наступальних озброєнь, Росія погодилася сприяти тиску на Іран з метою згорнути його ядерну програму (було ухвалено спільні санкції ООН), налагодилась співпраця з транзиту вантажів НАТО до Афганістану через територію РФ [48]. У 2012 році Росію прийняли до Світової організації торгівлі за підтримки США [50]. Ці здобутки дозволяли прихильникам *reset* говорити про успіх: так, у спеціальному «фактичному листі» Білого дому підсумовувалися досягнення перезавантаження – від скорочення ядерних арсеналів до розширення контактів між бізнесами і громадянами двох країн [48].

Однак політика перезавантаження мала й критиків та певні межі. Опоненти Б. Обама стверджували, що він занадто м'яко ставиться до Кремля і «не розуміє справжньої загрози», дозволяючи Путіну зміцнювати вплив [51; 52]. З самого початку *reset* відбувався на тлі невирішених проблем: Росія продовжувала виступати проти розширення НАТО (План дій щодо членства для України і Грузії так і залишився нереалізованим після саміту НАТО 2008 р.), критично ставилася до розміщення американської ПРО в Європі (Обама частково скоригував ці плани, відкладаючи розгортання елементів ПРО в Польщі та Чехії). Хоч Медведев і декларував модернізаційний курс, реальна влада в Росії лишалася в руках Путіна як прем'єра, і поступово протиріччя наростали. У 2011 р. вибухнула «арабська весна», і в Лівії США за президента Обама взяли участь у військовій операції НАТО проти режиму Каддафі – при цьому Вашингтон свідомо дав європейцям вийти на перший план, сам діючи «з другого ряду», що один високопосадовець охарактеризував як стиль «*leading from behind*» [53; 54]. Москва спочатку утрималась при голосуванні в ООН щодо Лівії, але пізніше Путін різко критикував Б.Обаму за «перевищення мандату» і повалення Каддафі. Ще гострішим став розкол через війну в Сирії: режим Башара Асада отримував підтримку Росії, тоді як США вимагали його відставки і розглядали можливість

удару після застосування хімічної зброї. У 2013 р. Президент Обама був готовий завдати обмеженого удару по режиму Асада, але вирішив звернутися по дозвіл до Конгресу – і там не знайшлося достатньої підтримки для нової військової акції [55]. Зрештою, втручання вдалося уникнути завдяки компромісу за посередництва Росії (Дамаск погодився знищити запаси хімічної зброї). Цей епізод продемонстрував вплив втоми американського суспільства від воєн: і республіканці, і демократи в Конгресі були проти ідеї ще однієї операції на Близькому Сході, відображаючи настрої виборців. Сам Б. Обама, за словами одного з радників, був «стомлений тим, що Вашингтон по інерції тягне країну до нової війни на Близькому Сході» [56]. Відтак, його зовнішня політика дедалі більше враховувала межі, накладені суспільною думкою та фінансовими реаліями (державний борг, необхідність скорочувати витрати після кризи 2008 р.). За даними опитування *Pew Research Center* наприкінці 2013 р., 52% американців вважали, що США слід «займатися своїми справами і менше втручатися у міжнародні проблеми», рекордно високий показник із часів В'єтнамської війни [57]. Більше половини респондентів казали, що США «роблять занадто багато аби вирішувати проблеми світу» [57]. Цей суспільний запит на стриманість (настрій неоізоляціонізму) пояснював обережність президента Обама в питаннях застосування сили. Він сам у виступі у Вест-Пойнті у 2014 році наголосив, що хоч США й залишаються світовим лідером, але «не кожна проблема потребує американської військової інтервенції» і що настав час навчитися «вести, але при цьому бути партнером, а не верховодити поодиночі» [58]. Такі заяви відображали філософію Б. Обама: США повинні еволюціонувати від гегемонії до лідерства через партнерство, визнаючи зростання інших центрів сили.

Одним із головних пріоритетів президента Обама у контексті зміни глобального балансу стало переорієнтування на Азійсько-Тихоокеанський регіон та відносини з Китаєм. Ще за Дж.Буша-молодшого Вашингтон намагався вибудувати конструктивні відносини з Пекіном: попри конкуренцію, адміністрація Буша розглядала Китай не як ворога, а як потенційного

«відповідального стейкхолдера» у міжнародній системі [59, с. 103]. Як відзначає дослідник з Колумбійського університету Томас Крістенсен: «...стратегія Буша щодо КНР була довгостроковим впливом на вибір Пекіна: США утримували присутність у Азії, водночас залучаючи Китай до співпраці, щоб зростаюча потуга КНР проявлялася через дипломатію та торгівлю, а не через примус [59, с. 90]. Це дало певні результати – дві країни спільно працювали над розв’язанням проблем (від ядерної програми КНДР до боротьби з піратством), уникнувши прямих криз у відносинах за часів Буша. Президент Б. Обама загалом продовжив цю лінію: він називав відносини з КНР «найважливішими двосторонніми відносинами XXI століття», прагнув поглибити економічні зв’язки та взаємодію з глобальних питань (фінансова стабільність, кліматичні зміни). 2009 року, вперше за історію, президент США відвідав Китай уже в перший рік свого правління, сигналізуючи пріоритетність цього напрямку [58]. У Пекіні Б. Обама прямо заявив, що США вітають мирний розвиток Китаю, адже розуміють: у сучасному світі «піднесення нових економік впливає на світовий порядок» і Америка має інтегруватися в цей новий порядок, а не чинити йому опір [58]. В його риториці звучало, що США не прагнуть стримувати Китай, а хочуть стати партнером. Одночасно Б. Обама демонстрував відданість традиційним союзникам у Азії та принципам свободи мореплавства. Коли на початку 2010-х років Китай почав наполегливо заявляти права на спірні острови в Південнокитайському і Східнокитайському морях, Вашингтон перейшов до активнішої політики в регіоні. Це дістало назву «Pivot to Asia» – поворот (або «перебалансування») до Азії. У статті Гіллари Клінтон (державний секретар США в 2009–2013 рр.) «Століття Америки в Азії» проголошувалося, що після десятиліття воєн на Близькому Сході США тепер зосередяться на АТР, де вирішується майбутнє світу [60]. Конкретними кроками стали розширення дипломатичної присутності (наприклад, регулярна участь США у Східноазійських самітах, налагодження тісніших зв’язків з ASEAN), просування масштабної торговельної угоди *Trans-Pacific Partnership* (Транстихоокеанське партнерство) за участю 12 країн, маневрування військовими силами

(розгортання американських морських піхотинців на базі в Австралії, активізація військово-морських патрулів США в спірних водах). Вашингтон почав відкритіше підтримувати сусідів Китаю у територіальних спорах: приміром, заявив про зобов'язання захищати Сенкаку (спірні острови між КНР і Японією) за американо-японським договором безпеки, засуджував одностороннє встановлення Китаєм «зони ППО» над Східнокитайським морем у 2013 р. Одночасно США намагалися зберегти діалог із Пекіном: проводили регулярні саміти, започаткували стратегічно-економічний діалог, домовлялися по клімату (історична спільна заява США і КНР щодо скорочення викидів CO₂ у 2014 р.). Політика президента Обама щодо Китаю балансувала між двома підходами – *engagement* (включення) і *hedging* (обережне страхування від ризиків). З одного боку, Б. Обама наголошував на взаємній вигоді співпраці, заявляючи: «Сполучені Штати вітають піднесення Китаю», а з іншого – зміцнював регіональні альянси та присутність, щоб запобігти домінуванню КНР в Азії. Український експерт-міжнародник Станіслав Желіховський відзначає, що Обама, на відміну від Буша, вже більш прямо перейшов до стримування Китаю у військовій та економічній площині: «Закладений темп співробітництва з державами АТР за каденції Буша був продовжений Обамою, проте дещо модернізований через створення альянсів та протидію Китаю насамперед у військовій та економічній сферах» [47, с. 16]. Саме загострення ситуації в Південно-Китайському морі й спонукало оголосити стратегію повернення в Азію, яка фактично стала механізмом «стримування» зростаючої потуги КНР та підтримки балансу сил у регіоні [47, с. 17]. Показово, що і республіканський, і демократичний істеблішмент США здебільшого підтримували цей «азійський поворот». Конгрес, наприклад, одностайно ратифікував угоду про вільну торгівлю з Республікою Кореєю (2011 р.) і схвально ставився до розширення військового співробітництва з такими країнами як Австралія, Японія, Індія. На внутрішній сцені не було різкої поляризації щодо Китаю – критика Б. Обама радше стосувалася деталей (торговельний дисбаланс, питання прав людини), але загальний підхід співпраці «з позиції сили» зберігав спадкоємність з часів Буша.

Серйозним випробуванням, що перевірило на міцність стратегію Б. Обами і змусила США коригувати зовнішню політику, стала агресія Росії проти України 2014 року. Наприкінці 2013-го в Україні розпочалися масові проєвропейські протести (Євромайдан) після того, як проросійський уряд призупинив курс на асоціацію з ЄС. США підтримували вимоги українського суспільства мирно, через заяви та візити дипломатів (помічник держсекретаря Вікторія Нуланд приїздила до Києва й зустрічалася з активістами). Після втечі президента В. Януковича в лютому 2014 р. та зміни влади в Києві, Кремль пішов на безпрецедентний крок – ввів війська без розпізнавальних знаків до українського Криму, організував там псевдореферендум і незаконно анексував півострів у березні 2014 р. Практично одночасно проросійські сили за підтримки Москви розпочали збройний заколот у східноукраїнських областях. Ця відверта агресія проти європейської країни кинула найсерйозніший виклик міжнародному порядку за весь пострадянський час. Президент Обама і держсекретар Джон Керрі засудили дії РФ. Керрі заявив: «У ХХІ столітті не можна діяти методами ХІХ століття, вторгаючись до сусідньої країни під абсолютно надуманим приводом», назвавши вчинок Путіна «неймовірним актом агресії» [61]. Попри жорстку риторику, Б. Обама чітко дав зрозуміти, що військового втручання США в Україні не буде – замість цього Вашингтон зробив ставку на міжнародну ізоляцію Росії та підтримку України іншими засобами. У координації з ЄС були запроваджені санкції проти російських посадовців, олігархів і компаній, причетних до агресії. Санкційні списки швидко розширювалися, охопивши фінансовий, енергетичний і оборонний сектори РФ. Ці обмеження, особливо у поєднанні з різким падінням світових цін на нафту наприкінці 2014 р., вдарили по російській економіці і спричинили її короточасну рецесію [50]. Одночасно США суттєво активізували НАТО на «східному фланзі»: було розгорнуто програму «Європейської ініціативи запевнення» (*European Reassurance Initiative*), збільшено присутність американських військ на ротаційній основі у країнах Балтії та Польщі, проведено серію військових навчань для демонстрації

готовності захистити союзників по Альянсу. Державний департамент і особисто Дж.Керрі взяли участь у багатосторонніх перемовинах, щоб зупинити війну на Донбасі. У Женеві у квітні 2014 р. США, ЄС, Україна і Росія підписали заяву про деескалацію, але Москва свої зобов'язання проігнорувала [50]. Зрештою, головним дипломатичним майданчиком стали переговори за участю лідерів Німеччини та Франції (формат «Нормандської четвірки»), які привели до Мінських домовленостей у вересні 2014 та лютому 2015 року щодо припинення вогню (хоча їх реалізація була неповною). Для США російська агресія в Україні означала крах усіх ілюзій щодо партнерства з Путіним. Б. Обама охарактеризував Росію тепер як «регіональну державу, що діє з позиції слабкості» і зазначив, що її поведінка становить загрозу передусім для сусідів [62]. Відносини Вашингтон–Москва фактично повернулися у стан протистояння, найгірший з часів холодної війни. Як пишуть автори колективного дослідження *Foreign Policy Research Institute (FPRI)*, 2014 рік «повністю зруйнував прагнення до дружби»: після анексії Криму зв'язки Росії із Заходом були майже розірвані [50]. У відповідь на дії Путіна США і їх союзники обрали стратегію «ізоляції» Росії на міжнародній арені: Росію виключили з Великої вісімки (формат знову став «G7» без РФ), в ООН переважною більшістю держав її агресію засудили, а навіть традиційні партнери Москви в Європі підтримали санкції.

У Конгресі США панувала рідкісна на той час двопартійна єдність щодо необхідності покарати Кремль. Конгрес ухвалив низку законодавчих актів на підтримку України. Яскравий приклад – «Акт на підтримку свободи України – *Ukraine Freedom Support Act of 2014*», що його сенат і палата представників одностайно схвалили в грудні 2014 р. Первинний варіант цього закону передбачав радикальні кроки: надання Україні, а також Грузії й Молдові статусу основних союзників США поза НАТО, пряму військову допомогу (включно з летальним озброєнням) і нові жорсткі санкції проти Росії [63]. Адміністрація президента Обама, остерігаючись зайвого загострення відносин і не бажаючи брати зобов'язань щодо статусу України, дала зрозуміти, що може накласти вето. Як результат, фінальний текст закону був «пом'якшений» – положення про

статус союзника поза НАТО вилучили, а обов'язкове надання летального озброєння замінили на формулювання про право президента надати таку допомогу на свій розсуд [64; 65]. Попри певні застереження адміністрації, президент Обама підписав цей Акт 18 грудня 2014 року. Таким чином, законодавча влада вкотре продемонструвала вплив на зовнішню політику: Конгрес вимагав більш рішучої підтримки України, ніж це початково був готовий робити Білий дім. Аналогічна ситуація вже траплялася під час *reset*: у 2012 р., на фоні російських репресій, Конгрес майже одноголосно ухвалив «Акт Магнітського» – запровадив персональні санкції проти російських посадовців, відповідальних за порушення прав людини [66]. Причому зробив це всупереч прохолодному ставленню адміністрації, яка остерігалася дратувати Кремль під час перезавантаження [66]. Закон Магнітського (2012 р.) та Акт на підтримку свободи України (2014 р.) стали знаковими моментами, коли внутрішньополітичний консенсус щодо принципів демократії і міжнародного права брав гору над тактичними міркуваннями виконавчої влади. Врешті після 2014 р. зовнішня політика США щодо Росії стала набагато жорсткішою, і Конгрес закріпив цю лінію на законодавчому рівні – санкції проти РФ були закріплені законом так, що скасувати їх без згоди законодавців президент вже не міг [50].

Еволюція зовнішньої політики США у 2008–2014 рр. продемонструвала суттєві зміни пріоритетів і підходів під впливом «нових викликів» багатопольярної ери. Якщо на початку цього періоду США ще діяли як беззаперечний гегемон (війна в Іраку, активне просування демократії по всьому світу), то вже за кілька років вони зіткнулася з реальністю, де доводиться зважати на інших великих гравців – як конкурентів, так і партнерів. Адміністрація Буша-молодшого в останні роки каденції почала це усвідомлювати: після військових перевантажень і помилок, таких як Ірак, Дж. Буш перейшов до більш мультинаціональної риторики, підтвердженням чого була, наприклад, підтримка вступу Росії до СОТ та спроба порозумітися в рамках Близькосхідного квартету, шестисторонніх переговорів щодо КНДР тощо. Проте при президенті Обамі

відбулася найбільш помітна корекція курсу. Б. Обама прийшов із обіцянкою змін і на практиці змістив фокус зовнішньої політики: менше односторонніх військових інтервенцій, більше дипломатії і колективних дій. Він відмовився від концепції «війни з терором» як визначальної рамки (хоч продовжив боротьбу з терористичними угрупованнями більш точковими методами – спецопераціями, ударами дронів) [55]. Натомість його адміністрація сформулювала нові доктрини, орієнтовані на довгострокове співіснування з іншими центрами сили. Однією з таких була ідея, що США мають лідирувати через силу прикладу та союзів, а не силою примусу. У практичній площині це означало відновлення уваги до союзників (перезавантаження відносин із Європою, активізація НАТО, зміцнення партнерств в Азії), спробу «перезавантажити» стосунки з суперниками (Росією, частково Іраном і Кубою – останні дві через переговори щодо ядерної угоди та відновлення дипвідносин відповідно), а також більший наголос на економічних інструментах впливу (торговельні угоди, санкції як покарання). Водночас Б. Обама увійшов в історію як президент, який прагнув зменшити глобальну військову присутність США: при ньому була завершена війна в Іраку (2011 р.) і значно скорочено контингент в Афганістані (до кінця 2014 р. більшість бойових бригад виведено) [55]. Ці рішення відтворювали як його передвиборчі обіцянки, так і чутливість до суспільного запиту. Натомість ресурси і увага були переведені на тихоокеанський регіон і внутрішнє відновлення після рецесії.

Період 2008–2014 рр. можна охарактеризувати як перехідний для зовнішньої політики США: завершувалася епоха однополярності 1990-х – початку 2000-х і починалася формуватися нова ера багатопolarity. Сполучені Штати, як і раніше, залишалися наймогутнішою державою, але вже не могли диктувати умови всюди без викликів і опору. Відтак, основною тенденцією стала адаптація до нових реалій. Це проявилось у спробах вибудувати конструктивні відносини з новими великими гравцями (Китаєм, частково Індією, Бразилією ін.), перезавантажити або переформатувати відносини з суперниками (Росією), а також у готовності розподілити тягар глобального лідерства з союзниками. Б.

Обама у своїх заявах наголошував, що в XXI столітті роль США еволюціонує: «Америка повинна перестати бути світовим поліцейським, натомість вести за собою, але в партнерстві з іншими» [58]. Цей підхід інколи піддавався критиці як прояв слабкості або ізоляціонізму. Проте прихильники вважають його реалістичною відповіддю на зміни: США зберігали лідерство, але намагалися робити це *smart power*, комбінуючи військову міць з економічними і дипломатичними засобами.

Внутрішньополітичні фактори також відіграли помітну роль у формуванні рішень зовнішньої політики США у цей період. По-перше, громадська думка схилилася до обмеження втручання за кордоном після тривалих воєн – це змушувало і республіканців, і демократів обережно підходити до нових потенційних конфліктів. По-друге, у правлячій еліті точилися дебати: частина істеблішменту (традиційно представлена республіканськими «яструбами» на чолі з Маккейном, Ліндсі Гремом ін.) наполягала на більш жорсткому курсі щодо Росії і активнішому міжнародному лідерстві. Адміністрація Б. Обама, у відповідь на критику, вказувала на успіхи дипломатії (як-то глобальна коаліція санкцій проти Ірану, досягнення домовленостей щодо клімату з Китаєм, ліквідація Осами бен Ладена без великих воєн тощо) як доказ ефективності свого підходу. Помітним чинником стала і роль Конгресу: законодавці неодноразово стимулювали або стримували певні зовнішньополітичні кроки. Конгресмени вимагали жорсткішої позиції проти Кремля (закони 2012 і 2014 рр.). Конгрес міг обмежувати дії президента: так, у 2013 р. багато хто з конгресменів заявив, що не підтримає використання сили в Сирії, що фактично вплинуло на рішення Б. Обама не йти на удар без мандата.

В американській системі стримувань і противаг президент має широкі повноваження у зовнішній політиці, але для довгострокових стратегій йому потрібен консенсус із Конгресом. У 2008–2014 рр. спостерігався феномен: з одного боку, політика часто була поляризована за партійною ознакою (особливо після приходу до Конгресу республіканської більшості в 2010, яка загалом критикувала Б. Обаму), з іншого – в питаннях національної безпеки і відповіді

на зовнішні загрози виникали моменти єдності (як у випадку з Україною 2014 р.). Це свідчить, що попри різницю в підходах (більш інтервенціоністські настрої республіканців і більш мультисторонні у демократів), коли стояло питання базових цінностей або безпеки союзників, американський політикум знаходив спільну мову.

Отже, в період з 2008 по 2014 рік зовнішня політика США зазнала помітних еволюційних змін, адаптуючись до умов зростаючої багатопolarity. Якщо на його початку США ще користувалися статусом одноосібного лідера, то під кінець стикнулися з конкуренцією великих держав – від відвертого виклику Росії до економічного піднесення Китаю. Американська стратегія від реагування силою поступово перейшла до більш гнучкого поєднання сили і дипломатії. Адміністрація Обама спробувала вибудувати нову модель лідерства – через партнерство і міжнародні інститути, відмовляючись від образу «світового жандарма». Не всі ці спроби були успішними: «перезавантаження» з Росією закінчилося новою холодною війною у 2014-му, а «поворот до Азії» нагтовхнувся на зростаючі амбіції Пекіна.

Проте США продемонстрували здатність переглядати свої підходи і шукати нові відповіді на виклики. Багато тенденцій цього періоду задали подальший напрям політиці: зокрема, після 2014 р. тема стримування ревізіоністських держав (насамперед РФ і КНР) стала центральною для американської стратегії. Як відзначають аналітики Деніел Фрід з *Atlantic Council* та *Foreign Policy Research Institute*, саме в ці роки завершився післяхолодновійсьній етап відносної співпраці й однополярності та розпочалася нова доба напруженого суперництва великих держав [45; 50]. Сполучені Штати увійшли в цей період, спираючись на досвід і уроки 2008–2014 рр.: усвідомили ціну як надмірної впевненості у своїй силі, так і надмірної поступливості, і сформували засади політики, що поєднує принциповість у відстоюванні міжнародного порядку з гнучкістю у виборі засобів. Це і визначило сучасні тенденції зовнішньої політики США – тенденції, започатковані на зламі першого та другого десятиліть XXI століття.

3.2. Регіональні пріоритети зовнішньополітичного курсу США

У 2015–2016 роках зовнішньополітична стратегія Сполучених Штатів визначалася підходами демократичної адміністрації президента Барака Обами, який завершував свою другу каденцію. У цей період зовнішня політика США залишалася послідовною в межах задекларованої ще в першій каденції доктрини *smart power*, що передбачала поєднання м'яких і жорстких інструментів впливу, відмову від односторонніх воєн та орієнтацію на партнерство у вирішенні глобальних викликів. Центральною ідеєю було утвердження лідерства США через дипломатію, інституційні механізми та багатосторонні формати [67].

У регіональному аспекті одним із найвиразніших напрямів залишався Індо-Тихоокеанський регіон. За Обами реалізовувалася стратегія *Pivot to Asia* – «Поворот до Азії», започаткована у 2011 році, яка передбачала переорієнтацію американської уваги з Близького Сходу на Східну Азію у відповідь на зростання впливу Китаю. У рамках цієї ініціативи велику увагу приділяли Транстихоокеанському партнерству (*TPP*) – масштабній угоді про вільну торгівлю між 12 країнами Тихоокеанського регіону. Підписання *TPP* у лютому 2016 р. розглядалося як спроба США встановити нові стандарти глобальної торгівлі без участі Китаю та посилити американську економічну присутність у регіоні [68, с. 23; 69]. Хоча сам Обама неодноразово наголошував, що «якщо ми не встановимо ці правила, то це зробить Китай» [70; 71], подальша ратифікація угоди виявилася проблематичною через опозицію з боку Конгресу [68, с. 50].

У європейському напрямі пріоритетом адміністрації Обами залишалася політика стримування агресивних дій Росії після анексії Криму у 2014 році. У 2015–2016 роках США були провідною силою у зміцненні східного флангу НАТО, для країн Балтії та Польщі, а також посилено санкційний тиск на РФ [67, с. 11-12].

Важливою була роль Конгресу, який у 2014–2016 рр. ухвалив низку ключових актів, зокрема *Ukraine Freedom Support Act*, що формально дозволяв надання Україні летальної зброї, хоча адміністрація Обама відмовлялася реалізувати цей пункт [64]. Виступаючи у 2016 р., тодішній віцепрезидент Джо Байден наголошував, що «Україна – на передовій боротьби між демократичним світом і автократичним реваншизмом» [72].

На Близькому Сході США у 2015 році стали ключовим архітектором Спільного всеосяжного плану дій (*JCPOA*) з Іраном, мета якого – обмежити іранську ядерну програму в обмін на пом'якшення санкцій [67, с. 8]. Ця угода, підписана спільно з «п'ятіркою плюс один», вважалася зовнішньополітичним проривом адміністрації Обама. Держсекретар Джон Керрі відіграв центральну роль у переговорах, які символізували повернення США до лідерства через дипломатію [73]. Водночас ситуація в Сирії залишалася невизначеною: незважаючи на масштабну гуманітарну катастрофу, адміністрація Обама обмежувалася підтримкою повстанців та авіаударами проти ІДІЛ, уникаючи прямої військової конфронтації з режимом Башара Асада [67, с. 10].

Прихід до влади Дональда Трампа у січні 2017 року ознаменував перегляд зовнішньополітичних підходів США. Нова адміністрація проголосила гасло «Америка понад усе», що відобразилося в ідеї ставити національні інтереси США на перше місце у всіх рішеннях [74]. Ця доктрина супроводжувалася схильністю до односторонніх кроків та певним ухилом в ізоляціонізм [75, с. 199]. Зокрема, Д. Трамп неодноразово піддавав критиці багатосторонні зобов'язання США, наголошуючи, що кожна держава має «ставити власні інтереси першими» [74].

Аналізуючи «Стратегію національної безпеки США» від 2017 р. дослідники відзначали, що зовнішня політика адміністрації Трампа набувала рис ізоляціонізму та унілатералізму [75, с. 199]. Контент-аналіз публічних заяв Білого дому часів Трампа засвідчив і пріоритетні для нього напрями у регіональному вимірі: насамперед Східна Азія, країни-члени НАТО (Європа), Близький Схід і Латинська Америка, при одночасному зростанні уваги до питань

Арктики [75, с. 193-197]. Таким чином, стало центральним пріоритетом суперництво з великими державами (Китаєм, та частково Росією) та перерозподіл навантаження у союзницьких відносинах, тоді як менш значущі з погляду Трампа напрями отримали меншу увагу.

Індо-Тихоокеанський регіон (особливо Східна Азія) став одним із головних пріоритетів за президента Трампа. У Стратегії нацбезпеки 2017 р. прямо вказано, що в Індо-Тихоокеанському просторі розгортається геополітичне суперництво між вільним та репресивним баченнями світового порядку [76, с. 45-46]. Адміністрація Д.Трампа жорстко окреслила Китай як стратегічного конкурента, що намагається витіснити США з Індо-Тихоокеанського регіону [76, с. 46]. Як зазначає українська дослідниця С. Бульбенюк «Новітню китайську стратегію геоекономічного й геополітичного просування на шляху до світової гегемонії слушно порівнювати з великою шаховою партією, у якій Пекін прагне бути умовним “старшим братом” радше приховано та напівприховано, аніж за допомогою жорсткої сили» [77, с. 40]. Також це докладно показано у статті українських дослідників І. Дудко та І. Погорєлової «...конкретизований зовнішньополітичний курс США щодо Китаю (з прагнення останнього здобути статус регіонального або навіть глобального лідера) все більш чітко набував окреслення *Realpolitik* — курсу, в основі якого — готовність активної протидії намірам реального чи можливого супротивника» [78, с. 60-61]. Було розпочато торговельну війну з КНР, запроваджено мита та обмеження проти китайських товарів, а також розширено військову присутність США в Південно-Китайському морі для гарантування свободи навігації. Вашингтон активізував відносини з союзниками та партнерами в Азії: відновив діалог *QUAD* з Японією, Індією та Австралією, збільшив оборонну співпрацю з Південною Кореєю і Японією. Попри односторонню риторику, Д. Трамп прагнув залучити союзників до стримування Пекіна, хоч робив це на двосторонній основі, вимагаючи від них більшого внеску у спільну безпеку. Важливо, що жорсткий курс щодо Китаю користувався підтримкою обох партій у Конгресі – склався своєрідний консенсус щодо необхідності «твердішої лінії» стосовно Пекіна [79, с. 16]. Водночас

особистий підхід Д. Трампа до дипломатії проявився у несподіваних кроках, таких як прямі саміти з лідером КНДР Кім Чен Ином у 2018–2019 роках, що стало спробою вирішити проблему північнокорейської ядерної програми поза звичними багатосторонніми рамками. Хоча ці зустрічі не призвели до денуклеаризації, вони продемонстрували пріоритетність азійського напрямку для Білого дому. Загалом, у Тихоокеанському регіоні адміністрація Д. Трампа поєднувала жорстку риторику щодо Китаю з вибірковою співпрацею (наприклад, торговельні переговори з Пекіном тривали), але заклала підґрунтя для нової ери стратегічного суперництва США–КНР.

Європейський напрям зовнішньої політики США зазнав відчутної корекції за президентства Д. Трампа. З одного боку, Сполучені Штати зберігали зобов'язання перед союзниками в Європі щодо стримування Росії – продовжувалися ротації військ у Східній Європі, здійснювалися навчання НАТО, а з 2017 р. навіть надавалися летальні оборонні озброєння Україні (чого не робила попередня адміністрація). З іншого боку, Д. Трамп відкрито ставив під сумнів цінність деяких трансатлантичних союзів: він дорікав європейським партнерам за недостатні витрати на оборону, погрожував скоротити підтримку, а в приватних розмовах навіть припускав можливість виходу США з НАТО [79, с. 22]. Така позиція викликала стурбованість у Європі та пожвавила внутрішньополітичні дебати у США.

Конгрес відреагував низкою кроків, спрямованих на зміцнення підтримки Європи та стримування РФ: практично одностайно ухвалив у 2017 році «Акт щодо протидії противникам Америки через санкції» (CAATSA) – закон, який запроваджував нові санкції проти Росії (а також Ірану і КНДР) та обмежував можливість президента їх скасувати без згоди законодавців [80]. Д. Трамп, відомий прагненням налагодити стосунки з В. Путіним, був змушений підписати цей акт під тиском конгресменів, які прагнули покарати Москву за втручання у вибори 2016 р. і агресію проти України. Таким чином, у європейському вимірі зовнішньої політики в цей період спостерігалось своєрідне становище: офіційний Вашингтон продовжував політику стримування Росії та підтримки

східноєвропейських партнерів, але риторика президента щодо союзників вносила елемент непевності в трансатлантичні відносини [74]. Попри скепсис Д. Трампа, двопартійна більшість у Конгресі залишалася відданою підтримці НАТО та України – зокрема, зберігалася двопартійна підтримка України щодо надання їй безпекової допомоги [75, с. 199]. Показово, що у 2019 р. внутрішньополітична дискусія навколо політики щодо України вилилася в процедуру імпічменту: президента звинувачували у тому, що він затримував схвалену Конгресом військову допомогу Києву з внутрішньополітичною метою. Хоч Д. Трамп уникнув усунення з посади, цей епізод підкреслив важливість українського питання в порядку денному США та роль Конгресу у контролі зовнішньої політики.

Близький Схід за адміністрації Д. Трампа став ареною реалізації підходу «сила через односторонність» та перегляду політики попередників. Президент Трамп дистанціювався від курсу Б. Обами на діалог з Іраном: у 2018 році США вийшли з Спільного всеосяжного плану дій (ядерної угоди з Іраном) і відновили максимальні санкції проти Тегерана. Протидія Ірану стала центральним мотивом близькосхідної стратегії Д. Трампа – Вашингтон створив коаліцію тиску на іранський режим, посилив підтримку союзників (Ізраїлю та сунітських монархій Затоки) та ліквідував воєнним шляхом одного з лідерів іранського впливу в регіоні (генерала Касема Сулеймані у січні 2020 р.). Паралельно Д. Трамп демонстративно зміцнив відносини з Ізраїлем: визнав Єрусалим столицею Ізраїлю і переніс туди посольство США, підтримав ізраїльський суверенітет над Голанськими висотами. Кульмінацією проізраїльського курсу стало укладення так званих Авраамових угод (2020 р.), коли за посередництва США було нормалізовано відносини між Ізраїлем та кількома арабськими державами (ОАЕ, Бахрейн тощо). Ці домовленості розглядаються як досягнення адміністрації Д.Трампа у регіоні [74]. Водночас президент Трамп прагнув мінімізувати залученість США у затяжні конфлікти. Він оголосив про виведення основного військового контингенту з Сирії, мотивуючи це розгромом терористичного угруповання ІДІЛ. Такі кроки викликали суперечки: критики застерігали, що

передчасний вихід може послабити вплив США та посилити позиції Росії й Ірану в Сирії. Ще однією резонансною темою стала війна в Ємені, де з 2015 р. Саудівська Аравія очолювала коаліцію проти підтримуваних Іраном повстанців-хуті. Конгрес, стурбований гуманітарною катастрофою в Ємені та обурений убивством саудівського журналіста Дж. Хашоггі, спробував обмежити участь США в цьому конфлікті. У 2019 р. вперше в історії і Сенат, і Палата представників (за участі і демократів, і частини республіканців) ухвалили резолюцію на основі Закону про військові повноваження, що вимагала припинити підтримку саудівської воєнної кампанії в Ємені. Д. Трамп застосував вето до цієї двопартійної ініціативи, назвавши резолюцію «непотрібною і небезпечною спробою послабити мої конституційні повноваження» [81]. Президент наполягав, що США формально не залучені в бойові дії в Ємені, окрім боротьби з терористами «Аль-Каїди», а обмеження підтримки союзників лише «надихне Іран» і підірве позиції Америки в регіоні [81]. Один з авторів резолюції, конгресмен Ро Ханна, назвав це рішення «болючою втраченою нагодою» покласти край «нескінченним війнам» США на Близькому Сході [81]. На близькосхідному напрямі Д. Трамп поєднав жорстку лінію стримування противників (Іран, екстремістські угруповання) зі скороченням прямої військової присутності, віддаючи перевагу санкціям, точковим ударам та альянсу з регіональними партнерами (Ізраїль, Саудівська Аравія).

Після виборів 2020 року зовнішньополітичні пріоритети США знову зазнали коригування зі зміною президентської адміністрації. Джо Байден, який обійняв посаду у січні 2021 р., задекларував намір відновити багатосторонні підходи та традиційні союзи, які, на його думку, були послаблені за попередні чотири роки [82]. Він наголосив, що «Америка повертається» до активної взаємодії з союзниками, підтримки міжнародних домовленостей та інститутів. Вже в перші дні свого правління Дж. Байден повернув США до Паризької кліматичної угоди та зупинив вихід із Всесвітньої організації охорони здоров'я, демонструючи відданість спільним зобов'язанням. На відміну від Д. Трампа, який нехтував багатьма міжнародними угодами, Дж. Байден проголосив курс на

зміцнення міжнародних альянсів і демократичних цінностей [82]. Водночас певна наступність пріоритетів збереглася: ключовими зовнішніми викликами для США залишилися стратегічне суперництво з Китаєм, стримування агресивних дій Росії, а також боротьба з глобальними проблемами (пандемія, зміна клімату), які безпосередньо впливають на американську безпеку. Адміністрація президента Байдена започаткувала «разючий відхід» від стилю та філософії Д.Трампа [82], повернувшись до ролі США як провідника міжнародного порядку, але водночас продовжила реагувати на ту саму стратегічну реальність, що склалася у кінці 2010-х рр.

Пріоритетним регіоном для адміністрації Дж. Байдена став Індотихоокеанський. Як зазначалося у Вашингтоні, з першого дня президентства Дж. Байден визначив Індотихоокеанський регіон критично важливим для майбутнього США та світу [83]. У 2021 році Сполучені Штати активізували контакти з традиційними азійськими союзниками (Японією, Південною Кореєю, Австралією, Філіппінами) та зміцнили нові формати безпекового партнерства. Зокрема, у вересні 2021 р. було створено тристоронній оборонний альянс *AUKUS* (Австралія–Британія–США), спрямований на посилення присутності в Indo-Pacific і оснащення Австралії сучасними засобами (атомними підводними човнами) для стримування Китаю. Паралельно на вищий рівень виведено діалог *QUAD* – у 2021 р. Дж. Байден вперше провів саміт лідерів Чотиристороннього діалогу безпеки (США, Індія, Японія, Австралія), наголосивши на спільній відданості вільному та відкритому Індотихоокеанському регіону [84; 85]. У лютому 2022 р. Білий дім оприлюднив оновлену Індотихоокеанську стратегію США, яка передбачає історичні кроки з відновлення лідерства Америки в цьому регіоні та адаптації до реалій XXI ст. [86]. Стратегія особливо відзначає, що Індотихоокеанський простір є «найдинамічнішим регіоном світу, майбутнє якого впливає на людей всюди» [86]. Центральним елементом курсу Дж. Байдена в Азії стала ставка на союзи і партнерства: США заявили про намір міцніше закріпитися в регіоні та спільно з союзниками протидіяти викликам – від змагання з Китаєм до змін клімату [86]. На відміну від односторонніх кроків

попередника, адміністрація президента Байдена робить наголос на «креативній співпраці з союзниками, партнерами та інституціями, як у регіоні, так і поза ним» [86]. При цьому і виконавча влада, і Конгрес демонструють єдність щодо пріоритетності цього напрямку: у Вашингтоні сформувався біпартійний консенсус, що Індो-Тихоокеанський регіон є вирішальним для світового майбутнього та що США мусять протистояти викликам з боку Китаю [86]. У практичній площині це вилилося в збільшення ресурсів на інфраструктурні та безпекові ініціативи в Азії, координацію зі союзниками щодо тайванського питання, підтримку свободи навігації (зросла частота патрулювань ВМС США в спірних водах). За президента Байдена азійський напрям не тільки зберіг пріоритетність, а й отримав новий імпульс через колективні зусилля США з партнерами, спрямовані на стримування КНР та зміцнення архітектури безпеки в Індо-Тихоокеанському регіоні.

У Європі прихід Дж. Байдена ознаменував повернення до традиційної трансатлантичної солідарності. Президент-демократ відразу зробив кроки для відновлення довіри союзників: підтвердив зобов'язання США щодо колективної оборони НАТО, відмовився від умовляння союзників «платити більше або втратити захист», натомість наголосив на непорушності ст.5 Вашингтонського договору. Одним з перших кроків стала відмова від планів виведення значної частини американських військ з Німеччини (оголошених при Д. Трампі) та зупинка риторики шантажу на адресу НАТО. Натомість Вашингтон почав тісно координувати з Брюсселем і європейськими столицями політику щодо спільних викликів. Особлива увага приділялася стримуванню Росії, яка залишалася головною загрозою для східноєвропейських союзників і України. Уже навесні 2021 р. адміністрація Дж. Байдена стикнулася з першою серйозною перевіркою – масштабним стягненням російських військ до кордонів України під виглядом «навчань». Реагуючи на цю ескалацію, Вашингтон активізував дипломатичні зусилля: Байден провів переговори з лідерами Франції, Німеччини, Британії, Італії, сформувавши єдиний фронт із засудження дій Москви [87]. У грудні 2021 р. під час відеодзвінка з В. Путіним, Дж. Байден особисто попередив, що у разі

нового вторгнення Росія зіткнеться з «серйозними економічними наслідками» [87]. Паралельно США нарощували військову допомогу Україні – постачали додаткові партії протитанкових і протиповітряних засобів, зміцнювали обороноздатність східного флангу НАТО. Державний секретар Ентоні Блінкен відвідав Київ і запевнив у «непохитній підтримці України перед обличчям російської агресії» [87]. Водночас підхід адміністрації вписується у ширшу концепцію глобальної боротьби демократій проти авторитарних загроз: допомога Україні розглядається як частина зусиль США із захисту ліберального міжнародного порядку та стримування ревізіонізму (цей принцип в основі формування своєрідної «доктрини Байдена») [88, с. 78]. У європейському регіоні відбулася еволюція від часом суперечливого курсу Трампа до консолідації трансатлантичної єдності за Байдена, особливо перед обличчям великої війни в Європі.

На Близькому Сході адміністрація Дж. Байдена продовжила курс на поступове зменшення прямої воєнної присутності та повернення до дипломатичних інструментів, хоча й стикнулася зі складними викликами. Велике значення адміністрація Байдена надала завершенню тривалої війни в Афганістані. Виконуючи угоду, успадковану від попередників, у серпні 2021 р. США повністю вивели війська з Афганістану, припинивши 20-річну присутність. Хаотичність евакуації з Кабула та захоплення влади талібами спричинили шквал критики як усередині США, так і серед союзників, проте Дж. Байден наполіг, що продовження цієї нескінченної війни було б стратегічною помилкою [81]. Завершення афганської кампанії відобразило пріоритети президента Байдена переорієнтувати ресурси на конкуренцію з великими державами і підтвердило втому американського суспільства від затяжних конфліктів. У відносинах з іншими близькосхідними країнами Дж. Байден частково повернувся до традиційного дипломатичного курсу: відновив контакти з палестинською владою (відновлення допомоги Палестинській автономії, відкрита підтримка рішення «двох держав»), підтвердив незмінність стратегічного союзу з Ізраїлем (попри розбіжності щодо Ірану). США

продовжили обмежену військову присутність для боротьби з тероризмом (зберегли незначний контингент у східній Сирії та Іраку проти залишків ІДІЛ, у лютому 2022 ліквідували лідера ІДІЛ в Сирії). За президента Байдена Близький Схід хоча й не був у центрі зовнішньополітичних пріоритетів (особливо на тлі подій в Європі та Азії), однак лишався важливим регіоном, де США прагнули зберегти стабільність через дипломатію та стримування ворожих акторів. Політика «закінчення війн» відображала еволюцію підходів Вашингтона після двох десятиліть прямих інтервенцій.

Підсумовуючи, у 2014–2022 роках зовнішня політика США пройшла помітну еволюцію регіональних пріоритетів, відображаючи зміни глобального середовища та внутрішньополітичні коливання. Період президентства Д. Трампа ознаменувався зрушенням акцентів від багатосторонності до двостороннього «транзакційного» підходу, що проявилось у пріоритеті відносин з великими конкурентами (Китаєм, Росією) та переоцінці цінності традиційних альянсів [74; 75, с. 194]. Натомість адміністрація Джо Байдена здійснила корекцію курсу: відновила роль США як лідера західного демократичного світу, повернулася до практики тісної координації з союзниками та міжнародними інституціями [82], спираючись на ідею глобального протистояння авторитарним викликам. Водночас обидві адміністрації стикалися з однаковою об'єктивною реальністю – посиленням геостратегічного суперництва у світі. Тому певна спадкоємність пріоритетів простежується: і республіканці, і демократи визнали, що головний фокус зовнішньої політики США зсувається з боротьби з тероризмом на конкуренцію з великими державами [75]. Це зумовило підвищення уваги до Індो-Тихоокеанського регіону, стримування амбіцій КНР, а також до стримування агресії ревізіоністських держав у Європі (насамперед Росії). Еволюційність змін проявилася і в механізмах реалізації: якщо за президента Трампа наголос ставився на жорсткі односторонні дії та персоналізовану дипломатію, то за президента Байдена – на колективні дії, відновлення мережі союзів і повернення «духу» американського міжнародного лідерства [83]. Конгрес США відіграв важливу роль у забезпеченні тягlostі курсу, стримуючи найрадикальніші кроки

(як-то спроби зближення з Кремлем) та підтримуючи ключові напрями двопартійним консенсусом – особливо щодо підтримки України та стримування Китаю [82; 86]. Державний департамент і професійна дипломатична служба залишалися виконавцями зовнішньої політики, які при зміні президентів коригували стиль роботи: від періоду певного послаблення (скорочення штатів, відхід багатьох кар’єрних дипломатів за Д. Трампа) до відновлення провідної ролі дипломатії при Дж. Байдені. Аналітичні центри (*Council on Foreign Relations, Brookings, Heritage* тощо) активно формували експертний дискурс, пропонуючи стратегії реагування на нові виклики – їх ідеї впливали на обґрунтування рішень, а окремі представники перейшли на посади в адміністраціях, забезпечуючи інтелектуальну наступність політики.

У підсумку, на початок 2022 року регіональні пріоритети зовнішньої політики США набули вигляду поєднання старого і нового: традиційне лідерство США у Європі та на Близькому Сході отримало нове підкріплення у вигляді згуртованості перед російською загрозою, а стратегічний поворот до Азії набув незворотного характеру на тлі зростання Китаю. Такий синтез елементів дозволив США адаптувати свій зовнішньополітичний курс до сучасних реалій – зберігаючи центральну роль президента та підтримку Конгресу, США вступили в нову фазу реалізації національних інтересів у глобальному та регіональному вимірах. Кожен із розглянутих регіональних напрямів підтверджує: еволюція зовнішньої політики США у 2014–2022 рр. полягала не лише у зміні пріоритетів, але й у модифікації підходів до їх досягнення, що в сукупності формує сучасні тенденції зовнішньополітичної стратегії Вашингтона.

3.3. Вплив повномасштабної війни в Україні на зовнішню політику США: зміни у стратегічних пріоритетах та союзницьких відносинах

Повномасштабна війна, розв’язана Росією проти України у 2022 році, стала переломним моментом для зовнішньої політики США та глобального лідерства Вашингтона.

Наймасштабніший з часів Другої світової війни збройний конфлікт у Європі змусив Сполучені Штати переглянути свої стратегічні пріоритети, по-новому розставити акценти між різними напрямками зовнішньої політики і зміцнити союзницькі відносини. Адміністрація президента Джо Байдена, яка на початку свого правління робила наголос на конкуренції з Китаєм та внутрішньому відновленні Америки, зіткнулася з нагальною потребою реагувати на пряму загрозу європейській безпеці.

Як результат, у 2022–2024 роках відбулося суттєве посилення трансатлантичної єдності та переосмислення ролі США у світі [89]. Водночас перехід влади до нової республіканської адміністрації на початку 2025 року ознаменував можливий перегляд підходів США – від безкомпромісної підтримки України до пошуку шляхів якнайшвидшого завершення війни, навіть ціною потенційних поступок. Такий розвиток подій демонструє тісний взаємозв’язок між війною в Україні та еволюцією зовнішньополітичних курсів США.

Наприкінці 2021 року США дедалі виразніше усвідомлювали реальність загрози масштабного вторгнення РФ в Україну. Вашингтон намагався поєднати дипломатичні зусилля із жорсткими попередженнями Москві про наслідки агресії. Під час відеодзвінка 7 грудня 2021 року президент Джо Байден особисто застеріг В. Путіна, що Сполучені Штати разом з європейськими союзниками дадуть відповідь «потужними економічними та іншими заходами» у разі нового військового наступу Кремля [89]. Це сигналізувало готовність США застосувати

безпрецедентні санкції, щоб утримати Росію від ескалації конфлікту. Паралельно американська дипломатія активно працювала на багатосторонньому рівні: зокрема, 10 січня 2022 року у Женеві відбулися переговори представників США і РФ щодо «гарантій безпеки», а 18 січня 2022 – засідання Комісії НАТО–Росія, де США підтвердили принцип «відкритих дверей» Альянсу для України та інших партнерів [90; 91]. Попри дипломатичні зусилля, адміністрація Байдена не плекала ілюзій щодо намірів Кремля. Як зазначав сам президент США, існувала велика імовірність відкритого вторгнення РФ; Вашингтон наполегливо попереджав союзників про цю загрозу і готував ґрунт для консолідованої відповіді [90]. Така превентивна позиція свідчила про прагнення США утримати статус-кво мирними засобами, водночас демонструючи рішучість до жорстких дій у разі провалу дипломатії.

24 лютого 2022 року Росія здійснила повномасштабне вторгнення в Україну, після чого зовнішньополітичний курс США перейшов у режим кризового реагування. Президент Байден вже в перші години агресії чітко окреслив позицію США, назвавши дії Кремля нічим іншим як початком «російського вторгнення в Україну» та оголосивши про введення першого пакету жорстких санкцій [93]. Буквально наступного дня, 25 лютого, Вашингтон розширив санкційний тиск – до персональних обмежень проти президента РФ Путіна і міністра закордонних справ Сергія Лаврова, які стали безпрецедентним кроком щодо керівництва ядерної держави-агресора [94]. Подальші санкції накладалися хвилями, вражаючи ключові сектори російської економіки. Відключення найбільших банків РФ від доларових операцій, замороження значної частини золотовалютних резервів, заборона імпорту російської нафти й газу до США – все це сформувало режим ізоляції, покликаний послабити військову машину Кремля. Як зазначено у спільній заяві Білого дому, ЄС та G7 від 6 квітня 2022 року, запроваджено «найбільш дієві, скоординовані та широкомасштабні економічні обмеження в історії», що стало прямою відповіддю на звірства росіян у Бучі [95]. Повномасштабна війна в Україні консолідувала зусилля західного світу: Сполучені Штати фактично очолили

санкційну коаліцію понад 30 демократичних країн, що разом запровадили небачений за масштабом пакет рестрикцій проти агресора.

Паралельно з економічним тиском США розгорнули масштабну програму військової та фінансової допомоги Україні. Якщо до лютого 2022 року підтримка обмежувалася поставками «летального оборонного озброєння» (наприклад, ПТРК *Javelin* і ПЗРК *Stinger*) та навчанням українських військових, то після початку вторгнення масштаби і номенклатура допомоги зросли багаторазово. Уже в березні 2022 року Конгрес США схвалив екстрений пакет допомоги на суму \$13,6 млрд, у травні – додаткові ~\$40 млрд на потреби безпеки й гуманітарні цілі для України. 9 травня 2022 року президент Байден підписав історичний «Акт про ленд-ліз на захист демократії в Україні 2022 року» (S.3522), який відновив практику часів Другої світової війни для прискореного постачання зброї Києву. При підписанні цього закону глава Білого дому наголосив: «Я підписав Закон про ленд-ліз та захист демократії в Україні 2022 року. Цей законопроект є ще одним важливим інструментом нашої підтримки України та її народу в їхній боротьбі за захист своєї країни та демократії від жорстокої війни Путіна» – підкреслив Джо Байден [96]. Ухвалення ленд-лізу продемонструвало надзвичайну єдність виконавчої та законодавчої влади США у питанні підтримки України: документ отримав майже одностайну двопартійну підтримку в Конгресі, що є рідкісним явищем для поляризованої американської політики.

Війна суттєво змінила і військово-стратегічні пріоритети США. Вашингтон швидко посилив оборону східного флангу НАТО: у перші тижні вторгнення додаткові американські війська та техніка були перекинуті до Польщі, Румунії та країн Балтії для стримування можливих подальших агресивних кроків Кремля [93]. Адміністрація Дж. Байдена однозначно дала зрозуміти, що захищатиме «кожен дюйм території НАТО» відповідно до статті 5 Договору, аби запобігти розростанню конфлікту за межі України. У стратегічному сенсі війна підтвердила критичну важливість євроатлантичного альянсу для США. Президент Байден неодноразово наголошував, що НАТО

сьогодні «сильніше і більш єдине, ніж будь-коли», зокрема завдяки майбутньому вступу до Альянсу Фінляндії та Швеції [97, с. 2; 98]. У серпні 2022 року Сенат США одностайно ратифікував протоколи про прийняття Фінляндії і Швеції до НАТО, а вже у липні 2023-го Дж. Байден особисто відвідав Гельсінкі для зустрічі з лідерами скандинавських країн з нагоди вступу Фінляндії до НАТО [99]. Російська агресія проти України призвела до зворотного від бажаного Кремлем ефекту – замість послаблення НАТО Захід отримав розширення і згуртування Альянсу під проводом США.

Показово, що в новій Стратегії національної безпеки США (жовтень 2022 р.) повномасштабна російсько-українська війна названа одним із головних викликів міжнародному порядку. У документі прямо зазначено, що «брутальна і нічим не спровокована війна Росії проти сусідньої України потрясла мир у Європі й вплинула на стабільність всюди», а ядерні погрози з боку Москви становлять загрозу режиму нерозповсюдження зброї масового знищення [97, с. 3]. У підсумку, Росія була офіційно визнана «гострою загрозою» для світової безпеки, нехай і на тлі довгострокового стратегічного конкурента в особі Китаю [97, с. 12-13]. Фактично, повномасштабна війна в Україні змусила Вашингтон розпорошити увагу між двома стратегічними напрямками – європейським та тихоокеанським – але без жодних ознак зменшення залученості США в європейські справи. Навпаки, 2022 року Сполучені Штати підтвердили свою роль як провідного гаранта безпеки Європи, інвестуючи значні ресурси у зміцнення східноєвропейських союзників і партнерів. Зокрема, у червні 2022 на Мадридському саміті НАТО США ініціювали створення нових багатонаціональних бойових груп в Румунії, Угорщині, Словаччині та Болгарії, а також оголосили про розгортання додаткової бригади ворожої авіації і систем ППО в Італії та Німеччині – кроки, що закріпили довгострокову присутність США на континенті.

На третій рік війни зовнішня політика адміністрації Байдена щодо України зберігала наступність ключових підходів – всебічна підтримка Києва та ізоляція Москви – однак дедалі більшого значення набували

внутрішньополітичні чинники в самих США. Білий дім продовжив курс на нарощування допомоги Україні й зміцнення антипутінської коаліції. Протягом 2023 року Вашингтон погодив передачу Україні все більш сучасних видів озброєнь, які раніше були табу через ризик ескалації: так, у червні було ухвалено рішення підготувати українських пілотів і союзників до передачі винищувачів F-16, у вересні – про відправку танків *M1 Abrams*, а восени – ракет далекого радіуса (ATACMS). Адміністрація США послідовно обґрунтовувала ці кроки необхідністю дати Україні засоби для перелому в війні. Як наголошував держсекретар Ентоні Блінкен, «ми залишимося поруч з вами, допоки безпека України, її суверенітет та здатність обирати власний шлях не будуть гарантовані» [100]. Важливим символом непохитності США стала неочікувана поїздка президента Байдена до Києва 20 лютого 2023 року – напередодні першої річниці вторгнення – під час якої він прямо заявив, що підтримка Америки буде тривати «стільки, скільки треба» для перемоги України. Цей жест підтвердив лідерство США і моральну відповідальність за долю демократичної України у протистоянні з агресором.

Втім, тривала війна висвітлила й внутрішні дискусії у США щодо меж зобов'язань перед союзниками. У міру затягування конфлікту в 2023 році намітились ознаки зростання політичної поляризації навколо питання допомоги Україні. Хоча провідні лідери обох партій – від демократа Чака Шумера до республіканця Мітча Макконнела – публічно стояли на позиції підтримки України, «ізоляціоністське крило» Республіканської партії дедалі гучніше вимагало скорочення витрат за кордоном на користь вирішення внутрішніх проблем. У Вашингтоні посилювалися політичні дискусії щодо обсягів і тривалості підтримки України, особливо на тлі наближення президентських виборів 2024 року. Після проміжних виборів до Конгресу в листопаді 2022 року контроль над Палатою представників перейшов до Республіканської партії, частина якої скептично ставиться до «безлімітної» допомоги іншим країнам. У жовтні 2022 тодішній лідер республіканців у Палаті Кевін Маккарті публічно заявив, що в разі їх перемоги «не буде виписано карт-бланш для України», сигналізуючи про

намір посилити контроль за витратами на зовнішню підтримку. Унаслідок цього, восени 2023 року вперше виникла затримка з виділенням нового траншу допомоги Україні: у вересні Конгрес через внутрішні суперечки не схвалив вчасно черговий пакет фінансування, що призвело до паузи у постачанні деяких видів озброєнь. Адміністрація президента Байдена наприкінці 2023 р. виступила з терміновим зверненням до Конгресу, попереджаючи, що без додаткових асигнувань військові запаси США для України вичерпуються [101]. Пентагон офіційно заявив, що відсутність нового фінансування не дозволить поповнити арсенали, передані Києву, що в перспективі почне підривати оборонні можливості самих США [101].

Війна актуалізувала давню дилему американської зовнішньої політики – баланс між глобальною лідерською роллю та витратами на неї. Популярне серед частини виборців гасло «займаймося своїми справами вдома» знову зазвучало гучніше, що відобразилося на риториці окремих конгресменів. Втім, варто підкреслити, що на кінець 2023 р. критики допомоги Україні не мали більшості ані у Конгресі, ані серед експертного істеблішменту США. Швидше, відбувався процес пошуку умовного *exit strategy* – шляхів, як довгостроково забезпечити безпеку України без невпинного нарощування видатків. З'явилися дискусії про гарантії безпеки для України за ізраїльським зразком, про можливі дипломатичні підходи до завершення війни тощо. Ці дебати проклали місток до виборчої кампанії 2024 року, в якій питання України посіло помітне місце.

За оцінками, така затримка на кілька місяців зробила Україну більш вразливою до ударів Росії [100]. Як повідомляло *Reuters*, військова допомога від Вашингтона – основного партнера Києва – блокувалася республіканцями у Конгресі протягом кількох місяців, доки вони зрештою не дозволили провести голосування [100]. Лише в квітні 2024 року, після запеклих дебатів, Конгрес ухвалив пакет допомоги обсягом \$61 млрд, підтриманий обома партіями, що дало змогу поновити критично важливі поставки Україні [100]. Незважаючи на ці труднощі, адміністрація Байдена змогла до кінця 2024 року зберегти двопартійну підтримку ключового курсу. Більш того, повномасштабна війна в

Україні стала центральним зовнішньополітичним питанням у внутрішніх дискусіях про роль США у світі. Демократична адміністрація обґрунтовувала допомогу Україні моральним обов'язком захисту демократії та стримуванням агресора, що, по суті, збігається з національними інтересами США. Як підкреслив Дж. Байден у зверненні до нації в жовтні 2023 року, «якщо ми не зупинимо прагнення Путіна підкорити Україну, то він не обмежиться лише Україною» [102]. Цим самим президент доводив американській громадськості та Конгресу, що підтримка України – це інвестиція у власну безпеку США і запобігання ширшому конфлікту. Водночас опоненти цієї політики (здебільшого серед прихильників Дональда Трампа) апелювали до внутрішніх проблем і втоми від закордонних зобов'язань, поширюючи наратив про необхідність зосередитися на США та домагатися якнайшвидшого миру шляхом компромісів. Саме на цьому тлі розгорнулася передвиборча кампанія 2024 року, центральним зовнішньополітичним питанням якої стала повномасштабна війна в Україні.

Президентські вибори 2024 р. фактично стали референдумом щодо зовнішньополітичної лінії США, включно з підтримкою України. Кандидат від республіканців, експрезидент Д. Трамп, будував свою кампанію на критиці «затяжних воєн» і обіцяв «зупинити безумство в Україні» протягом 24 годин після повернення в Білий дім [103]. Такі заяви викликали занепокоєння як у Києві, так і серед європейських союзників США. У Києві на перспективу ревізії американської підтримки реагували із сумішшю тривоги та стриманого оптимізму: українська влада дипломатично наголошувала, що допомога США – це інвестиція в спільну безпеку Заходу, й висловлювала сподівання на продовження двопартійної підтримки, хто б не переміг на виборах. Водночас оглядачі зазначали, що у разі повернення Д. Трампа Україна може зіткнутися з тиском до укладення швидкого миру на умовах, далеких від справедливості [104]. Європейські партнери – зокрема Польща та країни Балтії – висловлювали приватно стурбованість, чи не повториться ситуація «несподіванок» часів першої каденції Д. Трампа, коли його різкі кроки шокували союзників [105]. У самому Вашингтоні безпрецедентно для новітньої історії США

зовнішньополітична тема війни стала внутрішньополітичним подразником виборів. У жовтні 2024 р. окремі радикальні кандидати навіть ставили під сумнів доцільність подальшої підтримки Києва, попри протилежну позицію ветеранів Республіканської партії. Перемога Д. Трампа на виборах ознаменувала потенційний різкий поворот у політиці США щодо України, що почав реалізовуватися вже в перші місяці його другої каденції.

З приходом другої адміністрації президента Трампа, курс Вашингтона щодо війни в Україні зазнав відчутних коректив. Новий президент, підтверджуючи передвиборчу риторику, взявся особисто виступати посередником між Києвом і Москвою, ставлячи за мету «укласти угоду» та досягти перемир'я якомога швидше. Від перших днів Д. Трамп дав зрозуміти, що готовий використовувати важелі впливу на Україну для примушення її до переговорів. Перші ж кроки та заяви команди Д. Трампа стали своєрідним «холодним душем» для Києва: Як відзначив аналітик *NISS*, старший аналітик *ГО «Повернись живим»* Микола Белєсков, у лютому 2025 року «Вашингтон дедалі менше говорить про перемогу України та дедалі більше — про компроміси з Москвою» [106]. Фактично, риторика нової адміністрації змістилася з питання «як допомогти Україні перемогти» до питання «як змусити сторони припинити бойові дії». Д. Трамп ще під час виборчої кампанії обіцяв «завершити війну за 24 години» шляхом особистого посередництва, натякаючи на своє нібито унікальне вміння домовлятися з Путіним [107]. Уже на посаді президента він став більш обережним у формулюваннях, проте ключові радники президента Трампа відкрито заявили, що для миру Україні, можливо, доведеться піти на болючі територіальні поступки Росії. Зокрема, за інформацією джерел *Reuters*, у перші дні після інавгурації у Білому домі дали зрозуміти: Києву, ймовірно, доведеться погодитися на втрату частини територій, аби досягти мирної угоди, і саме таку позицію підтримують впливові особи в оточенні президента [108]. Подібні сигнали стали тривожними для України, оскільки свідчили про готовність Вашингтона переглянути попередні «червоні лінії» підтримки та розміняти питання справедливості на користь швидкого завершення війни.

Показовим інцидентом стала зустріч президента України Володимира Зеленського з Д. Трампом у Білому домі (лютий 2025 р.), яка переросла в емоційну перепалку [109]. Д. Трамп вимагав від українського лідера «бути вдячнішим» за американську допомогу, натякаючи, що терпіння Вашингтона не безмежне [109]. Коли президент Зеленський спробував наполягти на твердій позиції США щодо умов миру, розмова зайшла у глухий кут. Опісля адміністрація Д. Трампа пішла на безпрецедентний крок – тимчасово призупинила постачання частини військової допомоги та розвідданих Україні, пояснивши це необхідністю «дати сигнал» Києву [109]. Спеціальний представник президента США з питань України, генерал у відставці Кіт Келлог, публічно заявив, що цей крок став «ударом дошкою по носу мула, аби привернути увагу» – мовляв, українці «самі це накликали на себе» через неготовність виявити поступливість [109]. Подібна риторика різко контрастувала з тональністю 2022–2023 років і була сприйнята в Україні як тривожний сигнал про можливе охолодження відносин.

Водночас адміністрація Трампа висунула власну мирну ініціативу, намагаючись окреслити параметри домовленості між Москвою та Києвом. Для ведення переговорів було задіяно одразу двох спецпредставників – Кіта Келлога (в Україні) та Стіва Віткоффа (на російському напрямі). Віткофф, наближений до Трампа бізнесмен, він вирушив до Москви, де провів консультації з В. Путіним [103]. На столі переговорів опинився так званий «остаточний план» США, який вже декілька разів «остаточний», що передбачав припинення вогню та закріплення лінії фронту, мораторій на вступ України до НАТО, а також часткове зняття санкцій з РФ [110]. Натомість Україна мала отримати гарантії безпеки від Європи і продовження обмеженої військової допомоги для стримування подальшої агресії [110]. Фактично це відображало компроміс за формулою: «замороження» конфлікту в обмін на певні поступки кожної зі сторін. Президент Трамп позиціонував себе як арбітра, заявляючи, що «обидві сторони насправді не мають вибору, окрім як укласти угоду – і я знаю, як це зробити» [109]. У березні 2025 р. він навіть повідомив, що отримав лист від

Зеленського з висловленням готовності до миру на запропонованих умовах, хоча офіційно Київ підтвердив лише факт інтенсивних контактів [109]. Вочевидь, українська сторона опинилася перед важкою дилемою: з одного боку, не втратити критичну підтримку США, з іншого – не допустити реалізації сценарію, що узаконює окупацію її територій.

Зміна пріоритетів нової адміністрації проявилася і в підходах до союзників по НАТО та Європи загалом. Президент Трамп повернувся до своєї традиційної скептичної позиції щодо трансатлантичного альянсу, яку він демонстрував ще під час першого терміну (2017–2020). Зокрема, він заявив про намір «фундаментально переглянути мету і місію НАТО» та підняв питання справедливості розподілу тягаря оборони між союзниками [108]. Вашингтон почав вимагати від європейських членів Альянсу збільшити військові видатки до 5% ВВП (проти чинної цільової позначки 2%), а також компенсувати США витрати на допомогу Україні. За словами Трампа, Україна повинна «відшкодувати майже 200 мільярдів доларів», витрачених Вашингтоном на український фронт [108]. Одночасно новий президент відмовився давати чіткі зобов'язання щодо подальшого постачання озброєнь Києву, натомість зосередившись на тезі, що Європа має «робити більше». Така позиція контрастує з підходом Дж. Байдена, який будував політику на принципі спільної боротьби демократій проти агресії.

Реакція союзників на ці ініціативи була стримано-настороженою. Європейські члени НАТО, особливо у Центрально-Східній Європі, побоювалися, що поспішне перемир'я без чіткого виведення російських військ лише «нагородить агресора» і може підірвати довіру до союзницьких гарантій колективної безпеки. Колишній радник Д. Трампа з нацбезпеки Джон Болтон публічно застеріг, що запропонований план «майже рівнозначний капітуляції» перед Кремлем [104]. Він звернув увагу, що вимога нейтралітету України та фіксація статус-кво «могли б бути написані в самому Кремлі», а поспішне завершення війни на таких умовах не лише послабить Київ, але й може відчинити двері до виходу США з НАТО [104]. Ці слова пролунали не випадково: Д. Трамп

у 2018–2019 рр. вже натякав на можливість виходу з Альянсу, і тепер у його заявах знову прослідковувалось розчарування Європи неохоче платити за свою безпеку. Власне, торговельно-економічна політика нового-старого президента також зазнала впливу українського питання. З одного боку, Д. Трамп використовував «угоду про критичні корисні копалини» з Україною як козир: Вашингтон наполягав, щоб Київ підписав договір про надання США пріоритетного доступу до українських родовищ літію, титану та інших рідкісноземельних ресурсів [109]. Цей крок подавався як такий, що «міцніше зв'яже Україну із США» та водночас стане сигналом для В. Путіна про довгострокову присутність Америки в регіоні [109]. З іншого боку, адміністрація Д. Трампа натякала європейцям, що у разі незгоди з її миротворчими зусиллями, США можуть переорієнтувати ресурси на інші напрямки. В кулуарах знову заговорили про можливі торговельні розбіжності між США та ЄС: Д. Трамп вже натякав на відновлення тиску щодо торговельного балансу і навіть тарифів.

На квітень 2025 року підходи двох адміністрацій США до української війни вже продемонстрували кардинально різні результати. Адміністрація Дж. Байдена укріпила міжнародну проукраїнську коаліцію, спираючись на принципи багатосторонності та підтримки демократії проти агресії. Натомість адміністрація Д. Трампа зробила ставку на швидкий двосторонній «засів» конфлікту, навіть ціною відхилення від колишніх позицій. У короткостроковій перспективі така зміна курсу спричинила певне охолодження у відносинах США з Україною та викликала занепокоєння частини союзників. Проте її довгострокові наслідки ще належить оцінити. Повномасштабна війна в Україні беззаперечно вплинула на зовнішньополітичні пріоритети Вашингтона: Європа знову стала ареною боротьби за світовий порядок, а роль США як гаранта безпеки в регіоні зазнала нового випробування. Як влучно зазначив Джон Болтон, «поспільний мир може виявитися небезпечнішим за війну», маючи на увазі ризики підриву системи союзів [104]. Американська політика опинилася перед непростим вибором: продовжувати лінію жорсткого стримування агресора або шукати компроміс, аби зосередитись на інших загрозах (насамперед Китаї).

В підсумку можна констатувати, що повномасштабна війна в Україні стала каталізатором наймасштабніших змін у зовнішній політиці США за останні десятиліття. Вона примусила Вашингтон повернутися до реальної великої геополітики в Європі, перевіривши на міцність трансатлантичні зв'язки, і одночасно загострила внутрішні дебати про глобальну роль Америки.

Війна підтвердила ціну лідерства США, виявила межі його можливостей і водночас продемонструвала, що без активної ролі Вашингтона міцність засад міжнародного порядку швидко опиняється під загрозою. США, пройшовши через цей виклик, скоригували свою зовнішню політику – і ці зміни, без сумніву, матимуть вплив на глобальну систему союзів та стратегічних пріоритетів Америки.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило розглянути особливості зовнішньої політики США з кінця XX століття до сьогодення. Дослідження показало, що особливості зовнішньої політики США полягають, передовсім, у її комплексі інструментів впливу: Вашингтон поєднує військову силу, економічні санкції, дипломатичні важелі та інноваційні технології, що забезпечує гнучке реагування на кризові ситуації. Водночас підґрунтям цієї політики є ідеологічна широта, яка легітимізує дії США апеляцією до захисту демократії та прав людини. Характерною рисою залишається опора на мережу союзів і партнерств. Крім того, зовнішня політика США демонструє прагматичну адаптивність, швидко коригуючи пріоритети під тиском внутрішніх дебатів і глобальних криз.

Теоретичні основи зовнішньої політики США поєднують елементи реалізму, лібералізму та консервативних ідеалів. Динамічний характер курсу США пояснюється взаємодією історичних доктрин із сучасними викликами – так, спадщина «доктрини Монро» і принцип невтручання й досі знаходить своє відображення у символічних засадах, проте реальна політика від поступового активізму після Другої світової війни переходить до гнучкого балансування між силою та співпрацею. Щодо інституційної системи формування зовнішньої політики США, то центральною фігурою є президент, наділений широкими повноваженнями; втім, Конгрес через ратифікацію договорів, контроль бюджету та законодавчі акти стримує і доповнює ініціативи адміністрації. Державний департамент виконує функцію координації дипломатії, Міністерство оборони – військові стратегії, Міністерство торгівлі та інші економічні органи – застосування економічних важелів. У системі підтримки рішень ключову роль відіграє Рада національної безпеки США, де узгоджуються позиції президента, держсекретаря, Пентагону, радника з нацбезпеки та розвідки, що забезпечує інтеграцію зусиль усіх відомств. Крім того, аналітичні центри (*think tanks*) і громадська думка створюють інтелектуальне середовище, що формує суспільну

підтримку тих або інших стратегічних кроків. Така система стримувань і противаг забезпечує гнучкість зовнішньополітичних рішень.

У дослідженні окреслено основні етапи розвитку зовнішньополітичного курсу США у зазначений період. Після завершення холодної війни США стали єдиною наддержавою і заявили про формування «нового світового порядку» на засадах спільного захисту миру, демократії та верховенства права. Упродовж 1990-х років зовнішня політика залишалася орієнтованою на стримування агресивних режимів (наприклад, військові операції «Буря в пустелі», «Підтримка демократії», «Обдумана сила», «Союзницька сила») та водночас на побудову партнерських відносин із колишніми радянськими республіками. США активно сприяли демократизації та ринковим реформам у Східній Європі й пострадянських державах, оскільки вважали утвердження ліберальних цінностей запорукою стабільності. Наприкінці 1990-х у політичному істеблішменті склався двопартійний консенсус: США як єдина супердержава мали особливу відповідальність за створення безпечного світу і поширення демократії.

Рішучою точкою відліку нового курсу США стали події 11 вересня 2001 року. Зовнішня політика переорієнтувалася на глобальну «війну з терором». Президент Буш-молодший оголосив, що США діятимуть превентивно, навіть односторонньо. Американська зовнішня політика трансформується на більш військовоорієнтовану і менш заангажовану багатосторонніми домовленостями. США зосередили майже всі ресурси на боротьбі з міжнародним тероризмом.

Еволюція американського курсу в XXI столітті відбувалась на тлі поступової трансформації світового устрою з однополярної системи до форми багатополярності. Адміністрація Б. Обама, наприклад, взяла курс на багатосторонню дипломатію і поступове перезавантаження відносин з потенційними опонентами. Водночас дедалі важливішим фактором зовнішньополітичного планування США стає Китай. Особливо слід підкреслити формування «повернення в Азію» (*Pivot to Asia*) – стратегії, яка передбачала переорієнтацію уваги США з Близького Сходу на Азіатсько-Тихоокеанський регіон у відповідь на стрімке піднесення Китаю. США усвідомлюють, що стрімке

економічне та військове зростання Китаю створює головний виклик для їх глобальної стратегії, тож стримування амбіцій КНР стало ключовим напрямом зовнішньої політики Сполучених Штатів. Надалі відхід від багатосторонності проявився в зовнішньополітичному курсі адміністрації Д. Трампа, для якої гасло *America First* означало одноосібне просування інтересів США, жорсткий економічний націоналізм і скепсис до глобальних угод. Подібні «ребаланси» – як в Азії, так і в Європі – показали, що США адаптують свою стратегію під нові геополітичні умови.

З'ясовано наявність кількох чітко окреслених регіональних пріоритетів зовнішньополітичного курсу США: Індो-Тихоокеанський регіон став головним театром великодержавного суперництва: Вашингтон поглиблює мережу альянсів (*AUKUS*, *QUAD*), активізує свободу навігації, переорієнтовує ланцюги постачання високотехнологічної продукції та посилює обороноздатність Тайваню для стримування зростання КНР. Європа лишається ядром системи колективної безпеки: США продовжують модернізацію НАТО, підтримують ротаційне розгортання сил на «східному фланзі» та координують військово-економічну допомогу Україні, розглядаючи трансатлантичне партнерство як ключовий елемент стримування Росії. Близький Схід зберігає пріоритетну роль у запобіганні ядерній ескалації з боку Ірану, підтримці безпеки Ізраїлю, боротьбі з тероризмом та просуванні процесу нормалізації між арабськими державами й Ізраїлем (Авраамові угоди). Така трикутна система дає Сполученим Штатам можливість маневрувати ресурсами та залишатися ключовим арбітром безпеки.

Виявлено, що рішення Вашингтона визначаються взаємодією ідеологічних трендів, інституційних механізмів і реалій зовнішньої політики. Зокрема, конкуренція між гілками влади призводить до консолідованих або стримуючих дій – наприклад, Конгрес неодноразово встановлював жорсткіші рамки застосування військової сили або тиснув на адміністрацію щодо підтримки конкретних союзників. У свою чергу, глобальні виклики – від загрози міжнародного тероризму до підйому регіональних конкурентів – змушують

США переглядати пріоритети і адаптувати доктрини. Аналіз показує, що в мирні або кризові періоди США демонструють різні рівні готовності до втручання. Тому зовнішня політика США виступає як комплексне поєднання реалізму, цінностей та гнучких стратегій реагування, що системно змінюються під впливом внутрішніх та зовнішніх рухів.

Актуальним прикладом такого впливу стала повномасштабна військова агресія Росії проти України, розпочата у 2022 році. Цей конфлікт поставив Вашингтон перед необхідністю кардинально перебудувати стратегічні акценти. Війна актуалізувала для Вашингтона захист демократичних цінностей, підвищила пріоритет євроатлантичної безпеки й змусила переосмислити формулу виконання союзницьких зобов'язань. Так, адміністрація Джо Байдена швидко мобілізувала ресурси і зосередила увагу на зміцненні східного флангу НАТО. Крім того, агресія РФ призвела до посиленого акценту на розширенні Північноатлантичного альянсу. У стратегічних документах США (зокрема в *NDS 2022 p.*) повномасштабна війна в Україні була визнана одним із найгостріших викликів міжнародному порядку, а Росія – «гострою загрозою». Утім, всередині США точилися дебати щодо довгострокового обсягу підтримки Києва. Після другої інавгурації Д. Трампа, Вашингтон оголосив ревізію американських контингентів у Європі. Щодо України Білий дім залишив базові програми летальної допомоги, проте заморожував нові грантові пакети, наполягаючи на «швидшому політичному врегулюванні» війни. Це засвідчує, що США не відмовляються від гарантій безпеки союзникам, але тепер розглядають їх крізь призму «розподілу тягарів» і чіткої взаємної вигоди.

Висновки дослідження фіксують, що зовнішня політика США в кінці ХХ – початку ХХІ ст. характеризується поєднанням традиційних стратегічних цілей зі здатністю трансформуватися відповідно до обставин. Зовнішня політика США продемонструвала вміння інтегрувати в свої доктрини як усталені принципи, так і нові зовнішньополітичні виклики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Левчук К., Богатчук С. Політологічний словник. Вінниця : ВНАУ, 2015. 40 с.
2. Головатий М. Ф., Антонюк О. В. Політологічний словник : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / ред.: М. Ф. Головатий, О. В. Антонюк. Київ : Міжрегіон. акад. упр. персоналом, 2005. 792 с.
3. De Paere R. American Conservatism and U.S. Foreign Policy. Antwerpen, 2020. 45 p.
4. Fleury E. The theoretical case against offshore balancing: Realism, liberalism, and the limits of rationality in U.S. foreign policy. *Journal of International Political Theory*. 2023. Vol. 19, no. 1. P. 49–63.
5. П'ятничук Т. І. Доктринальні підґрунтя зовнішньої політики США в період «позолоченої епохи». *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2019. № 8 (331). С. 139–152.
6. McGlinchey S. Neoconservatism and American Foreign Policy. *Politikon: The IAPSS Journal of Political Science*. 2010. Vol. 16. P. 21–33.
7. Погоріла Н. О. Концептуальний вимір зовнішньої політики США на початку XXI ст. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2016. № 1. С. 33–36.
8. Ateş A. Understanding US Foreign Policy: A Theoretical Analysis. *Novus Orbis: Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*. 2022. Vol. 4, no. 1. P. 4–27.
9. Лебеденко С. Б. Теоретичні аспекти розроблення й реалізації зовнішньої політики США. *Наукові праці МАУП*. 2016. Т. 2, № 49. С. 13–17.
10. Яценко М. Особливості зовнішньоторговельної політики США у сучасних умовах. ЛУЦЬК, 2024. 66 с.
11. Legislative Process. *Congress.gov*. URL: <https://www.congress.gov/legislative-process> (date of access: 16.02.2025).
12. Grazhdannikova E. Graham T. Allison's 'Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis'. URL: https://www.academia.edu/28668860/Graham_T_Allison's_Essence_of_Decision

lisons_Essence_of_Decision_Explaining_the_Cuban_Missile_Crisis (date of access: 16.02.2025).

13. Олександрівна Б. Є. Динаміка змін зовнішньополітичних пріоритетів США в сучасних міжнародних відносинах. Київ, 2022. 74 с.

14. Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. *The George Bush Presidential Library and Museum*. URL: <https://bush41library.tamu.edu/archives/public-papers/2656> (date of access: 16.02.2025).

15. Peters G., Woolley J. T. William J. Clinton, Statement on Signing the Iraq Liberation Act of 1998. *The American Presidency Project*. URL: <https://www.presidency.ucsba.edu/node/224915> (date of access: 16.02.2025).

16. Стрільчук Л. Еволюція близькосхідної політики США щодо Іраку (90-ті роки XX – поч. XXI ст.). *Серія "Історичні науки"*. 2013. Т. 269, № 21. С. 116–121.

17. Худолій А. Зовнішня політика США у Східній Європі та перспективи розвитку України в 90-х роках XX століття. *Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. До 45-річчя від дня народження Вегеша Миколи Михайловича / ред.: В. Андрущенко та ін. Ужгород, 2009. Т. 12. С. 1–4.*

18. Peters G., Woolley J. T. George Bush, Statement on Signing the FREEDOM Support Act. *The American Presidency Project*. URL: <https://www.presidency.ucsba.edu/node/267278> (date of access: 16.02.2025).

19. Service C. R. The Former Soviet Union and U.S. Foreign Assistance in 1992: The Role of Congress. Washington, DC : Library of Congress, 2004. 38 p.

20. Association A. C. The Nunn-Lugar Cooperative Threat Reduction (CTR) Program. URL: <https://armscontrolcenter.org/wp-content/uploads/2022/03/Nunn-Lugar-CTR.pdf> (date of access: 20.02.2025).

21. Service C. R., Woolf A. F. Nonproliferation and Threat Reduction Assistance: U.S. Programs in the Former Soviet Union. Washington, D.C. : Library of Congress, 2003. 63 p.

22. Duffy G. Soviet Collapse and Nuclear Dangers: Harvard and the Nunn-Lugar Program. URL: <https://www.stimson.org/2023/soviet-collapse-and-nuclear-dangers-harvard-and-the-nunn-lugar-program/> (date of access: 20.02.2025).
23. Speechwriting Office. Tony Lake - "From Containment to Enlargement" 9/21/93. Clinton Digital Library. URL: https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/9013?utm_source (date of access: 23.02.2025).
24. Tarnoff C. U.S. Assistance to the Former Soviet Union. 2007. 10 p.
25. U.S. Government Publishing Office. Senate Hearing 105-468 - NATO ENLARGEMENT. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-105shrg46832/html/CHRG-105shrg46832.htm> (date of access: 23.02.2025).
26. Karcic H. How Bob Dole Saved Bosnia on Capitol Hill. *Foreign Policy*. URL: <https://foreignpolicy.com/2021/12/06/bob-dole-bosnia-war-congress-legacy-arms-embargo-vote/> (date of access: 25.02.2025).
27. Senate U. S. Congressional Record, Volume 141, Issue 198 (December 19, 1995). *CONGRESS.GOV*. URL: <https://www.congress.gov/congressional-record/volume-141/issue-198/senate-section/article/S18470-1>.
28. Clawson P. The Clinton Doctrine. *The Washington Institute*. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/clinton-doctrine> (date of access: 25.02.2025).
29. Why did humanitarian intervention increase during the 1990s?. *The Politics Shed*. URL: <https://sites.google.com/site/thepoliticsteacherorg/home/why-did-humanitarian-intervention-increase-during-the-1990s> (date of access: 28.02.2025).
30. Толстов С. В. Стратегічні підходи та пріоритети в зовнішній політиці США: від Г. Трумена до Д. Трампа. *Проблеми всесвітньої історії*. 2018. № 1. С. 66–95.
31. Smith C. H. Serbia and Montenegro Democracy Act of 1999. *Commission on security and cooperation in Europe U. S. Helsinki Commission*. URL: <https://www.csce.gov/statements/serbia-and-montenegro-democracy-act-1999/> (date of access: 28.02.2025).

32. Smith C. H. Serbia Democratization Act of 2000. *Commission on security and cooperation in Europe U. S. Helsinki Commission*. URL: <https://www.csce.gov/statements/serbia-democratization-act-2000/> (date of access: 28.02.2025).
33. How 9/11 Reshaped Foreign Policy. *Council on Foreign Relations*. URL: <https://www.cfr.org/timeline/how-911-reshaped-foreign-policy#:~:text=Bush%20signs%20a%20joint%20resolution,incl%20the%20%20106%20proliferation> (date of access: 03.03.2025).
34. Дубовик В. 20 років 9/11: як найбільший в історії теракт змінив Америку та світ. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/09/11/7127685/> (дата звернення: 06.03.2025).
35. Lee B. Floor Statement of Representative Barbara Lee on the Authorization for Use of Military Force. *Wikisource*. URL: https://en.wikisource.org/wiki/Floor_Statement_of_Representative_Barbara_Lee_on_the_Authorization_for_Use_of_Military_Force (date of access: 03.03.2025).
36. Rielly J. The Bush Administration's Foreign Policy Legacy. *Politique américaine*. No. 12. P. 73–86.
37. UN Security Council Resolution S/RES/1441. 2002. 8 p.
38. Byrd R. C. Today, I weep for my country. *Speakola*. URL: <https://speakola.com/political/robert-byrd-i-weep-for-my-country-iraq-2003> (date of access: 06.03.2025).
39. October 10, 2002: America Goes to War. *This Day of History*. URL: <https://thisdayofhistory.com/2024/10/10/october-10-2002-america-goes-to-war/> (date of access: 06.03.2025).
40. Coady J. A. Change and Continuity in American Grand Strategy: A Comparative Analysis of the Clinton and Bush Foreign Policy Doctrines : MSc Thesis. London, 2008. 47 p.
41. Tully A. Russia: Washington Reacts To Putin's Munich Speech. *Radio Free Europe/Radio Liberty*. URL: <https://www.rferl.org/a/1074671.html> (date of access: 10.03.2025).

42. Fried D., Volker K. The Speech In Which Putin Told Us Who He Was. *Politico Magazine*. 2022. URL: <https://www.politico.com/news/magazine/2022/02/18/putin-speech-wake-up-call-post-cold-war-order-liberal-2007-00009918> (date of access: 10.03.2025).
43. Crow A. The US, Georgia, and Russia. *Royal United Services Institute*. URL: <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/us-georgia-and-russia> (date of access: 10.03.2025).
44. Smith B. U.S. Pondered Military Use in Georgia. *Politico*. 2010. URL: <https://www.politico.com/story/2010/02/us-pondered-military-use-in-georgia-032487> (date of access: 11.03.2025).
45. Dickinson P. The 2008 Russo Georgian War: Putin's Green Light. *Atlantic Council*. 2021. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/the-2008-russo-georgian-war-putins-green-light/> (date of access: 11.03.2025).
46. Peters G., Woolley J. T. McCain Campaign Press Release - "In Case You Missed It": John McCain Addresses The Crisis In Georgia. *The American Presidency Project*. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/291628> (date of access: 11.03.2025).
47. Желіховський С. Конгрес Сполучених Штатів Америки у формуванні зовнішньополітичної стратегії XXI століття: автореф. дис. ... канд. політ. наук. : автореф. Миколаїв, 2018. 20 с.
48. U.S.–Russia Relations: “Reset” Fact Sheet. *The White House*. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/us-russia-relations-reset-fact-sheet> (date of access: 13.03.2025).
49. Pleming S. Clinton, Lavrov Push Wrong Reset Button on Ties. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/article/lifestyle/clinton-lavrov-push-wrong-reset-button-on-ties-idUSTRE52556O/> (date of access: 13.03.2025).
50. Dula C. Resetting the Reset: Looking Back at the Cycle of U.S.–Russia Relations. *Foreign Policy Research Institute*. URL: <https://www.fpri.org/article/2017/08/resetting-reset-looking-back-cycle-u-s-russia-relations/> (date of access: 15.03.2025).

51. Haddad B., Polyakova A. Don't Rehabilitate Obama on Russia. *The Brookings Institution*. URL: <https://www.brookings.edu/articles/dont-rehabilitate-obama-on-russia/> (date of access: 16.03.2025).
52. Feith D. J., Cropsey S. How the Russian "Reset" Explains Obama's Foreign Policy. *Foreign Policy*. URL: <https://foreignpolicy.com/2012/10/16/how-the-russian-reset-explains-obamas-foreign-policy/> (date of access: 16.03.2025).
53. Carafano J. J. C. Obama's 'lead from behind' strategy has US in full retreat. *The Heritage Foundation*. URL: <https://www.heritage.org/global-politics/commentary/obamas-lead-behind-strategy-has-us-full-retreat> (date of access: 16.03.2025).
54. Goldberg J. The Obama Doctrine. *The Atlantic*. URL: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/> (date of access: 16.03.2025).
55. Nelson M. Barack Obama: Foreign Affairs. *University of Virginia, Miller Center*. URL: <https://millercenter.org/president/obama/foreign-affairs> (date of access: 18.03.2025).
56. Miller P. Reassessing Obama's Legacy of Restraint. *War on the Rocks*. URL: <https://warontherocks.com/2017/03/reassessing-obamas-legacy-of-restraint/> (date of access: 18.03.2025).
57. Public Sees U.S. Power Declining as Support for Global Engagement Slips / M. Dimock et al. Washington, D.C., 2013. 58 p. URL: <https://www.pewresearch.org/politics/2013/12/03/public-sees-u-s-power-declining-as-support-for-global-engagement-slips/> (date of access: 18.03.2025).
58. Li C. Assessing U.S.-China relations under the Obama administration. *The Brookings Institution*. URL: <https://www.brookings.edu/articles/assessing-u-s-china-relations-under-the-obama-administration/> (date of access: 18.03.2025).
59. Christensen T. J. Shaping the Choices of a Rising China: Recent Lessons for the Obama Administration. *The Washington Quarterly*. 2009. Vol. 32, no. 3. P. 89–104.

60. Lieberthal K. G. The American Pivot to Asia. *The Brookings Institution*. URL: <https://www.brookings.edu/articles/the-american-pivot-to-asia/> (date of access: 18.03.2025).
61. Epstein R. J. Kerry: Russia behaving like it's the 19th century. *Politico*. URL: <https://www.politico.com/blogs/politico-now/2014/03/kerry-russia-behaving-like-its-the-19th-century-184280> (date of access: 20.03.2025).
62. Borger J. Barack Obama: Russia is a regional power showing weakness over Ukraine. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/25/barack-obama-russia-regional-power-ukraine-weakness> (date of access: 20.03.2025).
63. U.S. Senate Committee on Foreign Relations. Ukraine Freedom Support Act of 2014: Section-by-Section Summary. 2014. 3 p.
64. Ukraine Freedom Support Act of 2014 : PUBLIC LAW of 18.12.2014 no. 113-272. *Congressional record*. P. 16.
65. Barros G. Analysis of Ukraine Freedom Support Act after amendments. *Euromaidan Press*. URL: <https://euromaidanpress.com/2014/12/17/analysis-of-ukraine-freedom-support-act-after-amendments/> (date of access: 24.03.2025).
66. U.S. Congress. Commission on Security and Cooperation in Europe. The Magnitsky Act at Five Years: Assessing Accomplishments and Challenges. Hearing, 115th Congress, 1st Session. 14 December 2017. *U.S. Government Publishing Office*. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-115jhr28314/html/CHRG-115jhr28314.htm> (date of access: 22.03.2025).
67. Unger D. C. The Foreign Policy Legacy of Barack Obama. *The International Spectator*. 2016. Vol. 51, no. 4. P. 1–16.
68. Petri P. A., Plummer M. G. Chapter 1: The Economic Effects of the TPP: New Estimates. *Trans-Pacific Partnership: An Assessment*. Washington, D.C., 2016. P. 23–62.
69. U.S. Department of State. Remarks on the Trans-Pacific Partnership. *State.gov*. URL: <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2016/09/262551.htm> (date of access: 01.04.2025).

70. Office of the Press Secretary. Statement by the President on the Signing of the Trans-Pacific Partnership. *The White House*. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/02/03/statement-president-signing-trans-pacific-partnership> (date of access: 01.04.2025).

71. Obama B. President Obama: The TPP would let America, not China, lead the way on global trade. *The Washington Post*. 2016. 2 May. URL: https://www.washingtonpost.com/opinions/president-obama-the-tpp-would-let-america-not-china-lead-the-way-on-global-trade/2016/05/02/680540e4-0fd0-11e6-93ae-50921721165d_story.html (date of access: 01.04.2025).

72. Office of the Vice President. Remarks by Vice President Joe Biden to The Ukrainian Rada. *The White House*. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/12/09/remarks-vice-president-joe-biden-ukrainian-rada> (date of access: 01.04.2025).

73. Book excerpt: "Every Day Is Extra" by John Kerry. *CBS News*. URL: <https://www.cbsnews.com/news/excerpt-every-day-is-extra-by-john-kerry/> (date of access: 01.04.2025).

74. Stepansky J. How Donald Trump shook up US foreign policy. *Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2021/1/20/key-moments-in-trumps-foreign-policy> (date of access: 01.04.2025).

75. Мирончук В., Сидорук Т., Тимейчук І. Тенденції зовнішньополітичного курсу США за адміністрації Дональда Трампа. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2020. Т. 1, № 7. С. 191–201.

76. The White House. National Security Strategy of the United States of America. 2017. 56 p.

77. Бульбенюк С. Геополітичні й геоекономічні амбіції та «м'яка сила» Китаю: зауваги до дискурсу про особливості просування й утвердження. *Chinese Studies*. 2022. No. 2. С. 39–53.

78. Дудко І. Д., Погорелова І. С. Китай у зовнішньополітичних стратегіях США: від Б. Обама до Д. Трампа. *Китайознавчі дослідження: зб. наук. пр.* 2017. № 2. С. 54–69.

79. Vinjamuri L., others. US Foreign Policy Priorities: What Difference Can an Election Make?. Chatham House, 2020. 80 p.

80. ABC News. Timeline of Trump's delays on Russia sanctions. URL: <https://abcnews.go.com/Politics/timeline-trumps-delays-russia-sanctions/story?id=50733408> (date of access: 03.04.2025).

81. Desiderio A. Trump Vetoes Resolution on Ending US Role in Yemen Civil War. *Politico*. URL: <https://www.politico.com/story/2019/04/16/trump-vetoes-resolution-yemen-civil-war-1278627> (date of access: 03.04.2025).

82. Stepansky J. 'Predictable, tactical': How Biden will tackle US foreign policy. *Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2021/1/18/what-to-expect-with-joe-bidens-approach-to-world-leaders> (date of access: 05.04.2025).

83. The White House. The United States' Enduring Commitment to the Indo-Pacific Region. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2025/01/10/the-united-states-enduring-commitment-to-the-indo-pacific-region/> (date of access: 05.04.2025).

84. Grossman D. G. The Once Wobbly Quad Is Here to Stay. *RAND Corporation*. URL: <https://www.rand.org/pubs/commentary/2024/10/the-once-wobbly-quad-is-here-to-stay.html> (date of access: 05.04.2025).

85. Borger J. Biden to rally regional support for China containment strategy at Quad summit. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2021/sep/24/joe-biden-quad-summit-contain-china> (date of access: 07.04.2025).

86. The White House. FACT SHEET: Indo-Pacific Strategy of the United States. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/02/11/fact-sheet-indo-pacific-strategy-of-the-united-states/> (date of access: 07.04.2025).

87. Holland S., Mason J., Heavey S. Biden to warn Putin of economic consequences of Ukraine invasion, says official. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/us/biden-warn-putin-economic-consequences-ukraine-invasion-says-official-2021-12-06> (date of access: 07.04.2025).

88. Тихоненко І. Україна у зовнішньополітичній стратегії США за адміністрації Дж. Байдена: концептуальний вимір. *Політичне життя*. 2023. С. 74–81.

89. Dickinson P. Biden warns Putin of high costs if Russia launches new Ukraine invasion. *Atlantic Council*. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainalert/biden-warns-putin-of-high-costs-if-russia-launches-new-ukraine-invasion/> (date of access: 10.04.2025).

90. Farge E. U.S. and Russia still far apart on Ukraine after Geneva talks. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/prospects-dim-us-russia-start-tense-talks-over-ukraine-crisis-2022-01-10/> (date of access: 18.04.2025).

91. Baczynska G. NATO schedules special meeting with Russia amid Ukraine crisis. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/nato-head-convenes-council-with-russia-jan-12-2022-01-04/> (date of access: 20.04.2025).

92. Hunnicutt T., Antonov D. Biden tells Putin Ukraine invasion would bring decisive response. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/biden-putin-speak-ukraine-warnings-mount-2022-02-12/> (date of access: 20.04.2025).

93. Biden puts sanctions on Russian banks and elites as he says Ukraine invasion has begun / S. Holland et al. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/white-house-announce-fresh-sanctions-russia-over-ukraine-2022-02-22/> (date of access: 10.04.2025).

94. Shalal A., Holland S., Psaledakis D. U.S. sanctions Russia's Putin, top officials over Ukraine invasion. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/us-expected-impose-sanctions-russias-putin-soon-friday-cnn-2022-02-25/> (date of access: 21.04.2025).

95. The White House. FACT SHEET: United States, G7 and EU Impose Severe and Immediate Costs on Russia. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2022/04/06/fact-sheet-united-states-g7-and-eu-impose-severe-and-immediate-costs-on-russia/> (date of access: 22.04.2025).

96. Волошин Н. Історичний закон про ленд-ліз для України: що це нам дасть. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/05/10/istorychnyj-zakon-pro-lend-liz-dlya-ukrayiny-shho-cze-nam-dast/> (дата звернення: 10.04.2025).
97. The White House. National Security Strategy : of 12.10.2022. P. 48.
98. Madhani A., Miller Z., Megerian C. Biden in Poland: US, allies ‘will never waver’ in Ukraine. *The Associated Press*. URL: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-biden-kyiv-politics-united-states-government-5dc78c468ca866733ab7dff8651d8535> (date of access: 22.04.2025).
99. Holland S. Biden: US will defend every inch of NATO territory including Finland. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/biden-us-will-defend-every-inch-nato-territory-including-finland-2023-07-13/> (date of access: 22.04.2025).
100. Lewis S. Blinken, in Kyiv, vows unwavering US support as Russian attacks intensify. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/blinken-arrives-ukraine-show-us-solidarity-amid-russian-attacks-2024-05-14/> (date of access: 13.04.2025).
101. The Associated Press. U.S. announces new weapons package for Ukraine, as Congress is stalled on aid bill. *NPR*. URL: <https://www.npr.org/2023/12/28/1221941031/us-announces-new-weapons-package-ukraine-congress-stalled-aid-bill> (date of access: 17.04.2025).
102. Європейська правда. "Ми не дамо Путіну знищити незалежність України. Я не дозволю цьому статися". Промова Джо Байдена. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/10/20/7171814/> (дата звернення: 27.04.2025).
103. Lubin R. Trump campaigned on ending Ukraine war on Day 1. Now he said it was in ‘jest’. *The Independent*. URL: <https://www.the-independent.com/news/world/americas/us-politics/trump-ukraine-russia-war-putin-promise-b2739730.html> (date of access: 26.04.2025).
104. McElvoy A. Trump’s Ukraine plan is ‘close to surrender,’ warns ex-adviser John Bolton. *Politico*. URL: <https://www.politico.eu/article/donald-trump->

[john-bolton-warning-politics-nato-ukraine-europe-un-peace-force/](#) (date of access: 17.04.2025).

105. The untold story of how Trump shocked Europe in a few short days / M. Solletty et al. *Politico*. URL: <https://www.politico.eu/article/donald-trump-europe-transatlantic-relationship-war-in-ukraine-geopolitics-security/> (date of access: 17.04.2025).

106. Белєсков М. Місяць втрати ілюзій. Як лютий змінив курс США щодо України та чи є Києву на що сподіватися? Аналізує Микола Белєсков. *Forbes Ukraine*. URL: <https://forbes.ua/svit/misyats-vtrati-ilyuziy-yak-lyutiy-zminiv-kurs-ssha-shchodo-ukraini-ta-chi-e-kievu-na-shcho-spodivatisya-analizue-mikola-beleskov-10032025-27869> (дата звернення: 13.04.2025).

107. Бродські-Кроткіна А. Жертву прирівняли до агресора. Новий погляд США на війну в Україні. *Дзеркало тижня*. URL: <https://zn.ua/ukr/POLITICS/zher-tvu-pririvnjali-do-ahresora-novij-pohljad-ssha-na-vijnu-v-ukrajini.html> (дата звернення: 13.04.2025).

108. Slattery G. Trump's foreign policy: buy Greenland and end the Ukraine war. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/us/trumps-foreign-policy-rethink-nato-troops-mexico-end-ukraine-war-2024-11-25/> (date of access: 13.04.2025).

109. Madhani A. Trump envoy says Ukrainians 'brought it on themselves' after US pauses aid and intelligence sharing. *The Associated Press*. URL: <https://apnews.com/article/trump-zelenskyy-kellogg-ukraine-intelligence-sharing-c5da1604549a8f5744a65f4ae581b3e4> (date of access: 17.04.2025).

110. Bandouil S. Trump appoints Kellogg as Special Envoy to Ukraine, removes him from dealings with Russia. *The Kyiv Independent*. URL: <https://kyivindependent.com/trump-appoints-kellogg-as-special-envoy-to-ukraine/> (date of access: 18.04.2025).